

ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK
NEVELE - MERENDREE KOUTERSLAG
3 - 22 JULI 2013

David Vanhee

COLOFON

© 2013

© Kale - Leie Archeologische Dienst, David Vanhee

figuren © Auteurs (KLAD), tenzij anders vermeld

layout:

druk- & bindwerk:

verantwoordelijke uitgever:

D. Vanhee

Zquadra, Kortrijk

Kale - Leie Archeologische Dienst

Kasteelstraat 26

9880 Aalter

www.deklad.be

I. Voorwoord

Dit rapport vormt de weergave van het archeologische vooronderzoek en de vondsten gedaan tijdens het vooronderzoek met proefsleuven, uitgevoerd op de terreinen van 2 toekomstige particuliere woningen nabij de Kouterslag te Nevele – Merendree, door intergemeentelijk archeoloog D. Vanhee van de KLAD.

Voor de realisatie van het onderzoek gaat onze dank uit naar de bouwheren, kraanbedrijf Philip en Laurent Stevens, landmeter Glenn Vandaele voor de opmeting en Danny Verheyne, Pol en Annick, Ronny De Rocker, Kenneth De Keyser, Patrick Bultinck en Paul Vandamme die vrijwillig een handje kwamen toesteken.

II. Inhoud

I. Voorwoord	3
II. Inhoud	5
III. Administratieve gegevens	7
IV. Projectomschrijving	9
IV.1 Aanleiding van en opbouw naar het onderzoek	9
IV.2 Tijds kader	9
IV.3 Financieel kader	9
VI. Resultaten	17
Werkput 01	17
Kijkvenster van WP 01	21
Werkput 02	31
Werkput 03 met kijkvenster	35
VII. Besluit en aanbevelingen	45
VIII. Bibliografie	47
IX. Detailplannen	48
X. Spoorlijsten	53
XI. Materiaallijsten	54

III. Administratieve gegevens

LOCATIEGEGEVENS

Gemeente: Nevele – Merendree
Plaats/straat: Kouterslag tussen nr. 5 & 7
Kadastrale gegevens: Afd. 4, sectie A, 1000D

NO

X: 94314.84
Y: 196609.62

ZO

X: 94352.62
Y: 196529.97

ZW

X: 94330.77
Y: 196500.83

NW

X: 94288.44
Y: 196600.52

OPGRAVINGSDOCUMENTATIE

Vergunning: 2013/270
Geldig: 1 juli - 22 juli 2013
Naam aanvrager: David Vanhee

Naam vooronderzoek: Vooronderzoek Kouterslag
Opgravingscode: Nev-KOU-VO13
Datum: 3 - 5 & 16 - 22 juli 2013
Te onderzoeken opp.: ca. 2.800 m²
Algemene methodiek: vooronderzoek met proefsleuven en plaatselijk
kijkvensters, rekeninghoudend met de bouwzones.

BOUWHEER

Familie Maria De Clercq
Veldestraat 104 9850 Nevele

Familie Van Belleghem - Martens
Veldestraat 94 9850 Nevele

Figuur 1: Bodemkaart van het projectgebied. (© <http://geo-vlaanderen.gisvlaanderen.be>)

Figuur 2: Het terrein vanuit de lucht op Bing maps satellietbeelden. De nieuwe verkaveling ernaast werd deels opgegraven. (© Bing maps)

IV. Projectomschrijving

IV.1 AANLEIDING VAN EN OPBOUW NAAR HET ONDERZOEK

Het project omvat de bouw van een 2 particuliere woningen op een terrein van ca. 0,3 ha, aan de Kouterslag in Nevele – Merendree (tussen nrs. 5 & 7). Deze terreinen zijn kadastraal gekend als Nevele Afd. 4, sectie A, perceel 1000 D.

De terreinen zijn in gebruik als weide voor dieren, waarvoor een stal is gebouwd op het terrein. Deze kleine verkaveling ligt midden de gekende archeologische zone van Merendree (zie verder).

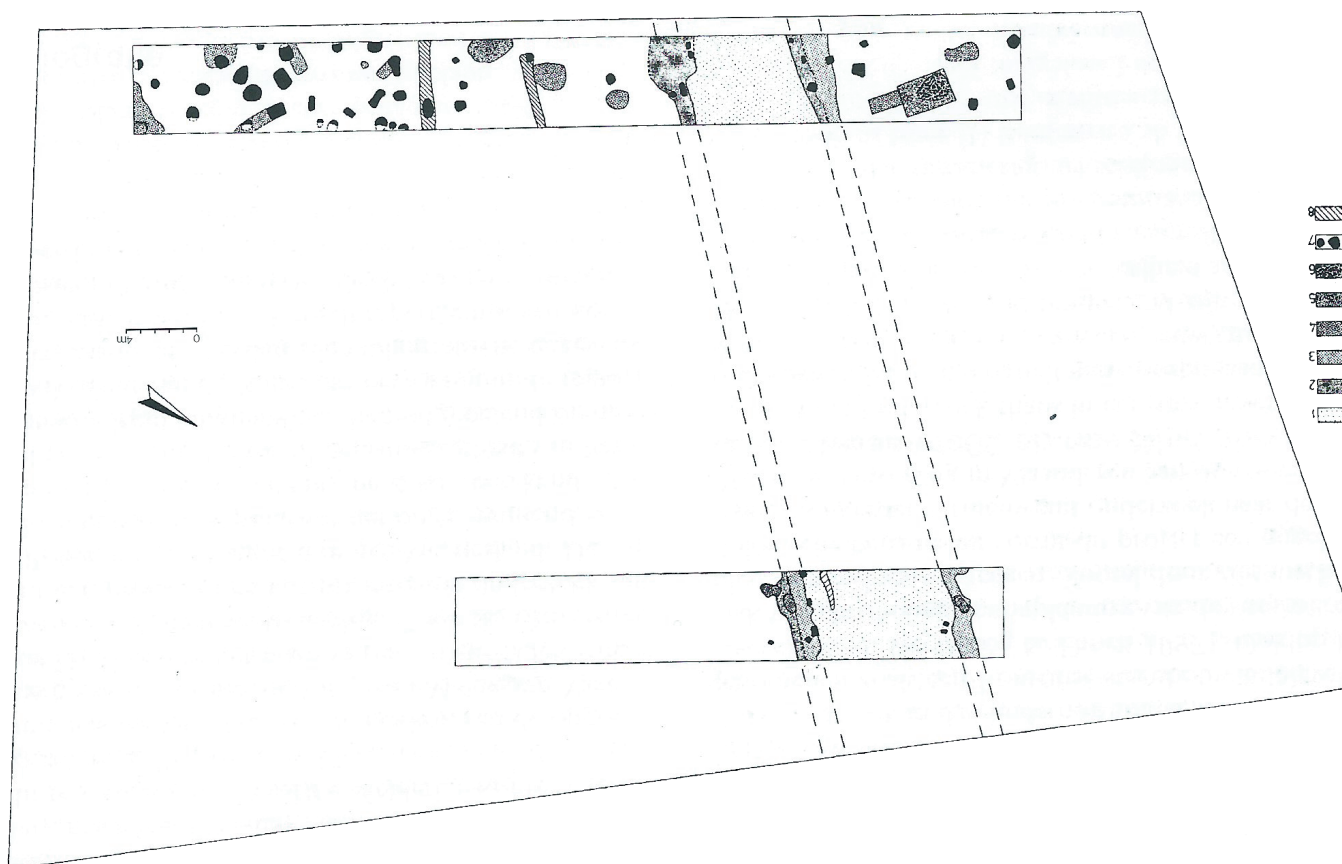
Het plangebied heeft een gemiddelde hoogte van ca. 10,50 in het zuiden tot 11,10 m TAW in het noorden. Het gebied is op de bodemkaart ingekleurd als Zbb of droge zandbodem met structuur B horizont.

IV.2 TIJDSKADER

Het vooronderzoek had plaats tussen 3 en 22 juli 2013 en duurde 5 dagen

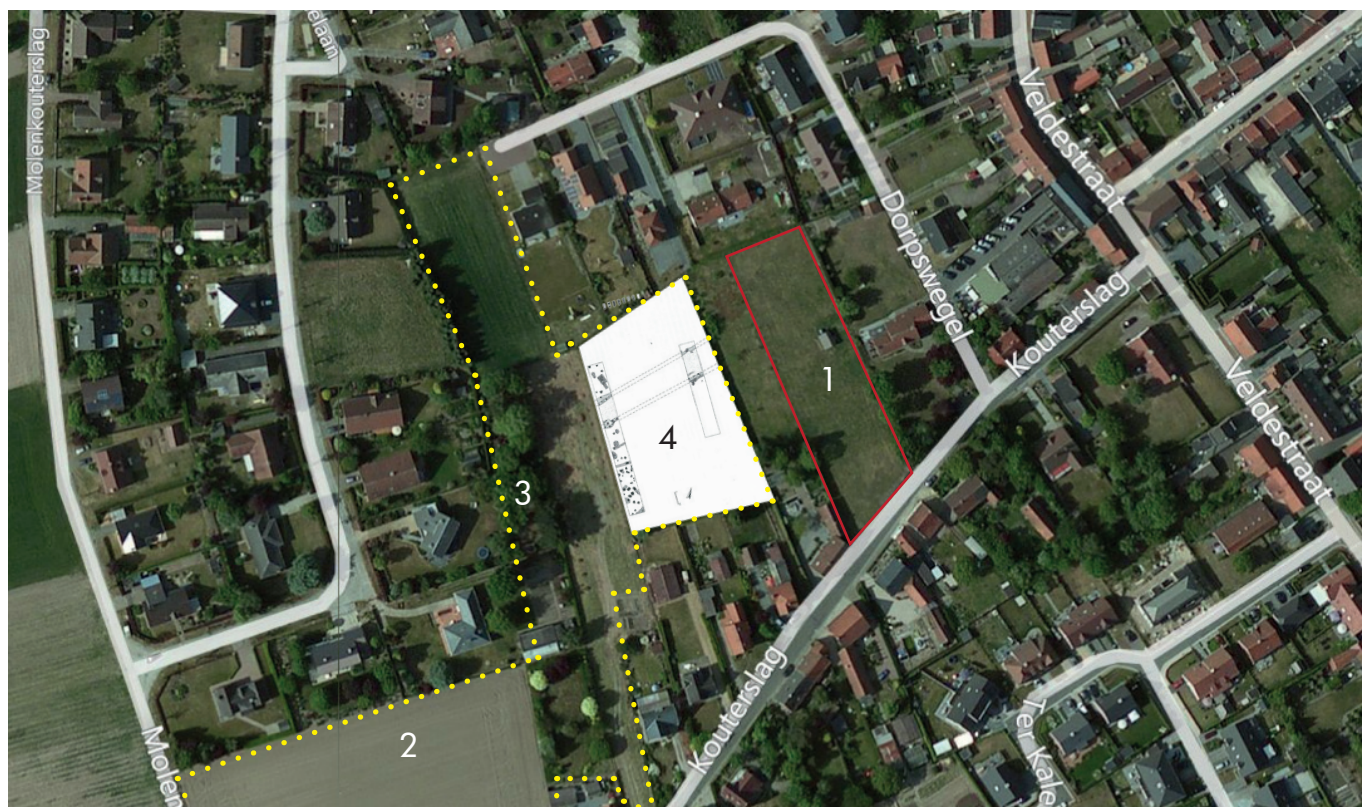
IV.3 FINANCIEEL KADER

De kosten van het vooronderzoek werden, gezien het particulier karakter van de woningen, gedragen door de KLAD.

Figuur 3: Opgravingsplan van Merendree Kouterslag (MEK 95/1-2-3) uit DE CLERCQ W. ET AL., 1998 (P. 28, Fig.1).

Figuur 4: Projectie van het opgravingsplan uit 1995 op de luchtfoto (© Bing maps), met aanduiding van het plangebied (rood 1), het terrein waar munten werden aangetroffen (2) en de plaats waar onderzoeken uit 1988 (3) en 1994 (4) eveneens de Romeinse weg aansneedt. Dit terrein zal later verkaveld worden (geel).

V. Archeologische en historische voorkennis

Merendree kent een lange geschiedenis van archeologische vondsten uit zowat alle periodes. Voor de aanvang van het vooronderzoek waren er voor het plangebied indicaties van archeologische aanwezigheid. Het terrein sluit aan bij een terrein dat in de jaren '80 en '90 van vorige eeuw meer dan geregeld vondsten opleverde. Dat maakte de kans dan ook bijzonder groot dat er op dit terrein archeologische sporen zouden worden gevonden.

Er zijn aanwijzingen dat de prehistorische mens de regio bezocht in de periode van de ijstijden telkens het klimaat het mogelijk maakte. Er zijn echter nauwelijks vondsten uit het paleolithicum (ca. 2,5 miljoen jaar geleden tot 8.500 v.C.) gekend in de onmiddellijke omgeving. Paleolithische artefacten zijn wel aangetroffen aan de randen van de Vlaamse Vallei. Daaruit concluderen sommige wetenschappers dan ook dat de oudste sporen bij de genese van de Vlaamse Vallei door meters sedimenten afgedekt zijn (VAN STRYDONCK M. & DE MULDER G., 2000). Vanaf het epi-paleolithicum zijn wel vondsten gedaan (VAN DER HAEGEN G., 1998).

In Merendree werden bij het graven van het Schipdonkanaal in 1847 ter hoogte van de Kruiskale een aantal versierde en doorboorde hertshoornen ontdekt. Verder leverden veldprospecties door W. De Clercq en G. Van der Haegen nog een twaalfstal vindplaatsen met artefacten uit de steentijd op. Van de aangetroffen artefacten stammen de oudste uit het epi-paleolithicum (10.000 tot 8.500 v.C.), terwijl andere duiden op de aanwezigheid van de mens tijdens het mesolithicum (8.500 tot 5.500/4.300 v.C.) en nog andere verwijzen naar het neolithicum (5.500/4.300 tot 2000 v.C.). Nog enkele andere artefacten in silex zijn dan weer typerend voor de overgangperiode van het neolithicum naar de bronstijd (3.800 tot 2.000 v.C.).

De aanwezigheid van de mens rond Merendree tijdens de bronstijd wordt vooral vanuit de lucht aangetoond. Door luchtfotografische prospectie identificeerde men reeds op 4 plaatsen enkelvoudige circulaire structuren (BOURGEOIS J. ET AL, 1999). Dergelijke structuren worden algemeen verbonden met de grafritus uit de midden-bronstijd (1.700 tot 1.100 v.C.) waarbij de doden (van de elite) begraven werden onder een grafheuvel, omring met één of meerdere grachten (BOURGEOIS J. ET AL, 1999).

Indicaties uit de late – bronstijd (1.100 tot 750 v.C.) zijn dan weer aangetroffen tijdens de werken aan het Schipdonkanaal in 1847. Daarbij werden een speld en een speerpunt ontdekt ter hoogte van de Kruiskale (DE CLERCQ W., 1998a).

Tot op heden werden nog geen concrete vaststellingen van bewoning tijdens de ijzertijd in Merendree gedaan. De aanwezigheid van de vele ijzertijdsites in de rest van het Land van Nevele – o.a. op de kouterrug tussen Vosselare en Landegem – maken het echter mogelijk dit toe te schrijven aan de stand van het onderzoek dan aan de afwezigheid van deze sporen te Merendree.

Zo weinig bewijzen er zijn van menselijke occupatie tijdens de ijzertijd, zoveel zijn er voor de Romeinse periode. Kanunnik J. De Bats vermeldde omstreeks 1787 de vondst van een munt van Trajanus (geslagen in 105 n.C.) ergens in Merendree. Sindsdien zwol het lijstje met aanwijzingen uit de Romeinse periode alleen maar aan. Vaak gaat het om losse vondsten zoals fragmenten van amforen, scherven in terra sigillata, munten, metaalslakken, dakpannen en bouw materiaal (THOEN H., 1998), maar bij verschillende noodonderzoeken kwamen ook een waterput, een oven en een wegtracé omringd met paalsporen, mogelijke afkomstig van woningen of bedrijfsgebouwen in houtbouw, aan het licht (DE CLERCQ W. ET AL, 1998). Een van die onderzoeken vond in 1995 plaats op een terrein vlakbij

Figuur 5: Het plangebied op de kaart van Ferraris uit ca. 1771 - 1778 toont de aanwezigheid van een staande wip op het terrein. (© NGL.be). Deze is afkomstig van de Merendreeze schuttersgilde Sint-Sebastiaan.

Figuur 6: Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen rond 1841 (© www.gisooost.be). Hier is enkel de omwalde site van de pastorie herkenbaar.

het plangebied. Er werden 2 sleuven aangelegd waarin een wegtracé en een hele reeks paalkuilen werden aangetroffen.

De vondst van vele metalen voorwerpen – waaronder munten, fragmenten van beeldjes en andere gebruiksvoorwerpen - bij de systematische prospectie van P. Deceuninck op een terrein aan de Molenkouterslag - duiden terug op de aanwezigheid van een belangrijke Romeinse site.

Tussen al deze vondsten op het grondgebied van Merendree valt vooral de concentratie langs de Molenkouterslag en de Kouterslag op, zowel langs het Kanaal van Schipdonk als in de richting van het centrum. Archeologen van de Gentse Universiteit hebben door de synthese van de gegevens uit veld- en luchtoprosectie, studie van de vondsten en noodopgravingen getracht de grootte en de belangrijkheid van deze concentratie in te schatten. Zij berekenden dat 15 tot 20 ha zandrug gelegen nabij de kruising van de Neerkale en de Kruiskale sporen bevat van een Romeinse nederzetting, mogelijk een vicus en/of misschien zelfs een heiligdom (DE CLERCQ W. ET AL, 1998). De hypothese dat er ook militaire aanwezigheid was klinkt ook meer en meer.

Gegevens uit de overgangperiode van de Romeinse periode naar de vroege middeleeuwen zijn dan weer schaars. Tijdens één van de onderzoeken in de Molenkouterslag werd een glanzend gepolijste scherf van een zogenaamde schalurne aangetroffen. Deze aardewerkvorm wordt gerelateerd met de Germanen en dateert men in de 5e eeuw n.C. of de vroege middeleeuwen (DE CLERCQ W., 1998b).

Voor de Merovingische periode is er de historische verwijzing dat Merendree behoorde tot het Merovingisch kroondomein. Daarnaast is de kerk van Merendree reeds in 748 als basilica vermeld en is ze de enige Vlaamse kerk gewijd aan de Thüringse prinses Sint-Radegundis. Deze elementen, samen met het Romeins verleden en de goede strategische ligging, doen vermoeden dat Merendree in de Merovingische periode al een belangrijke kern was. Uit de Karolingische periode stammen dan weer enkele scherven in importmateriaal met radstempelindrukken, die in de buurt van de kerk aangetroffen werden (DE CLERCQ W., 1998a). De opgravingen uit 2010 op het naburig terrein brachten ook archeologische bewijzen van menselijke aanwezigheid tijdens de Merovingische en Karolingische periode aan het licht. Het bovenste opvullingspakket van de brede Romeinse gracht (blauw op het plan) dateert uit de Merovingische periode.

Verder zijn op deze opgraving twee hoofdgebouwen, één bijgebouw, een waterput, enkele losse sporen en een greppel gevonden die te dateren zijn in de vroege middeleeuwen (licht groen op het plan). Het vermoedelijk oudste hoofdgebouw is drieschepig van opbouw met een zespalige kern. Het tweede hoofdgebouw heeft een rechthoekige opbouw met een uitstaande paal op de centrale lengte-as. Het gebouw is één- of tweeschepig, afhankelijk van een paalspoor centraal binnen het gebouw dat al dan niet tot de constructie behoort. Het dateert in de 9e eeuw, maar viel slechts gedeeltelijk binnen het projectgebied. Het vervolg van dit gebouw wordt verwacht op de verkaveling Hammeken. Het bijgebouw is smal en eenschepig en wordt in de 8e of vroege 9e eeuw gesitueerd. De aangetroffen waterput heeft een vierkante houten bekisting en dateert in de 9e eeuw. (DE LOGI A. & VAN CAUWENBERGH S., 2010). Een vooronderzoek op de naburige terreinen legden het vervolg van deze site vrij.

Voor de middeleeuwse periode beschikken we wel over een deel van een typische hoevegebouwplattegrond. Dat werd in 2005 opgegraven in de Molenkouterslag door de KLAD (VANHEE D., 2006). Het onderzoek op de naburige site Merendreedorp uit 2010 leverde sporen op uit de 10e eeuw. Uit

Figuur 7: aanduiding van het plangebied op de kaart van Popp (ca. 1842 - 1879).

deze periode werden één hoofdgebouw, drie bijgebouwen en enkele greppels gevonden die zich situeert in het oostelijk deel van het terrein. Het hoofdgebouw meet 23,5 op 11 m en omvat een eerder gebouwd zespalig bijgebouw. Dit hoofdgebouw is drieschepig van opbouw en heeft een ingang op de noordwestelijke, lange, zijde. Het bijgebouw waartegen het werd opgetrokken, is zespalig en twee andere zijn vijfpalig. De greppels verbinden meestal paalsporen van de gebouwen. Ze kunnen dienen als standgreppel of ter drainage van de structuren (DE LOGI A. & VAN CAUWENBERGH S., 2010).

De vondsten in Merendree concentreren zich op de zandruggen en de kouterruggen langs de verschillende armen van de Kale. Deze loodste de mens al heel vroeg in het gebied binnen en de verschillende biotopen, de aanwezigheid van de strategische hogere en droge zandruggen, de beschikbaarheid van goede landbouwgronden en de nabijheid van belangrijke grondstoffen zorgden ervoor dat Merendree en de ruimere regio erg snel en vrij dicht bevolkt was. Daarbij groeide Merendree – mogelijk steunend op een oudere site – uit tot een belangrijke Romeinse handelsnederzetting, die aldus geschiedkundige gegevens ook in de Merovingische periode een belangrijke kern was.

Op de historische kaart van Ferraris uit 1771 - 1778 staat iets aangeduid op het perceel. Uit gesprekken met de burens blijkt dat het terrein lang dienst deed als plaats waar de staande wip was opgesteld voor de schuttersgilde van Sint-Sebastiaan. Deze handbooggilde zou op 5 februari 1717 door Willem le Poyvre (ook Guillaeme le Poivre geschreven), heer van Merendree-Vinderhoute, gesticht zijn (LUSSAERT J. & SCHERPEREEL J., 2004).

Op de Atlas Der Buurtwegen uit 1841 en op de kaart van Popp uit 1842 - 1879 is het perceel niet bebouwd.

Figuur 8: Zicht op de bodemopbouw WP 01, met een recente ploeglaag (Ap1), een oude ploeg- of verspitte laag. (Ap2) van ca. 1 m dik en met daaronder een vermengde laag met allerlei artefacten uit de Romeinse tijd, de vroege en volle middeleeuwen.

Figuur 9: De vermengde laag toont zich aan het oppervlakte als een grillige, grijs gevlekte laag, waarin allerlei artefacten voorkomen. Er zitten eveneens verspitte podzolresten in.

Figuur 10: Spoor 01 in WP 01 is van recente oorsprong en had ijzerdraad in de onderste vulling.

VI. Resultaten

Er zijn 3 sleuven aangelegd op het perceel, plaatselijk aangevuld met kijkvensters. Bij de aanleg werd rekening gehouden met de te bebouwen zone van beide particuliere woningen en de aanwezigheid van een stal, kippenhok en recent aangeplante boompjes. De totale oppervlakte van het terrein bedraagt ca. 2800 m². Daarvan werd er ca. 497,7 m² onderzocht tijdens het vooronderzoek of 17,7 % van de oppervlakte.

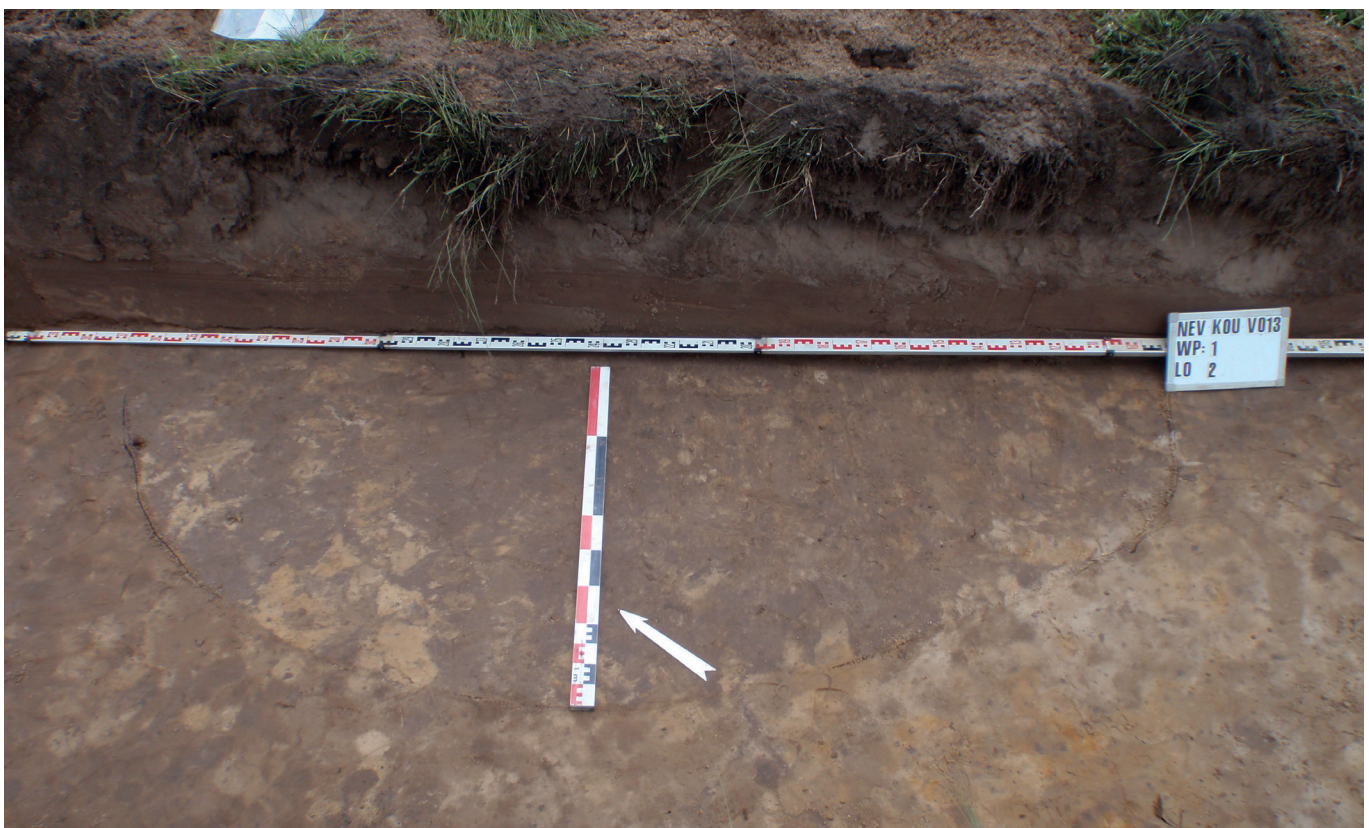
WERKPUT 01

Bij de aanleg van de eerste proefsleuf (WP 01) werd direct aan de straatkant een eerste spoor (Lo. 01) aangetroffen. De aflijning is scherp en de vulling grijs en geel gemengd. Er werd een coupe op gezet, waaruit bleek dat er glas, recente ijzerdraad en blik in aanwezig was. Verder werd er vrij recent materiaal in aangetroffen waaronder een fragment van een aardewerken pijpensteel, een metalen wielkje en wat bouw materiaal. Er was ook een rand in Romeins lokaal gedraaid aardewerk, maar dat mogen we als intrusief beschouwen.

Ook spoor 02 (Lo. 02) is scherp afgelijnd en heeft een grijs met geel gemengde vulling. Het spoor is rond. Uit de coupe bleek dat het om een recente kuil ging. Hierin werd een wandscherf groen geglaazuurd wit aardewerk, 2 bodemfragmenten in grijs aardewerk en een rand in rood aardewerk met loodglazuur aangetroffen.

De sleuf moest daarna meermaals verdiept worden om het goede archeologische niveau te bereiken. Uit het bodemprofiel bleek dat er onder de oorspronkelijke ploeglaag (Ap1) van ca. 30 cm dik, een tweede ploeglaag (Ap2) aanwezig is die tot 1 m dik is. Daaronder zitten nog flarden van een soort

Figuur 11: Spoor 02 in WP 01 is eveneens scherp afgelijnd.

Figuur 12: Aardewerk en bouwmetaal uit het begin van WP 01. Dit materiaal werd gevonden op de grens tussen de AP 1 en AP 2 bij de aanleg van de sleuf. Er zit Romeins materiaal (links) en middeleeuws tot postmiddeleeuws aardewerk bij.

Figuur 14: Luxe aardewerk, ondermeer Terra Sigillata en een randfragment van een Keulse beker, als losse vondst uit de dunne laag onder de AP 2 in WP 01.

Figuur 13: Losse vondsten uit de dunne laag onder de AP 2 in WP 1.

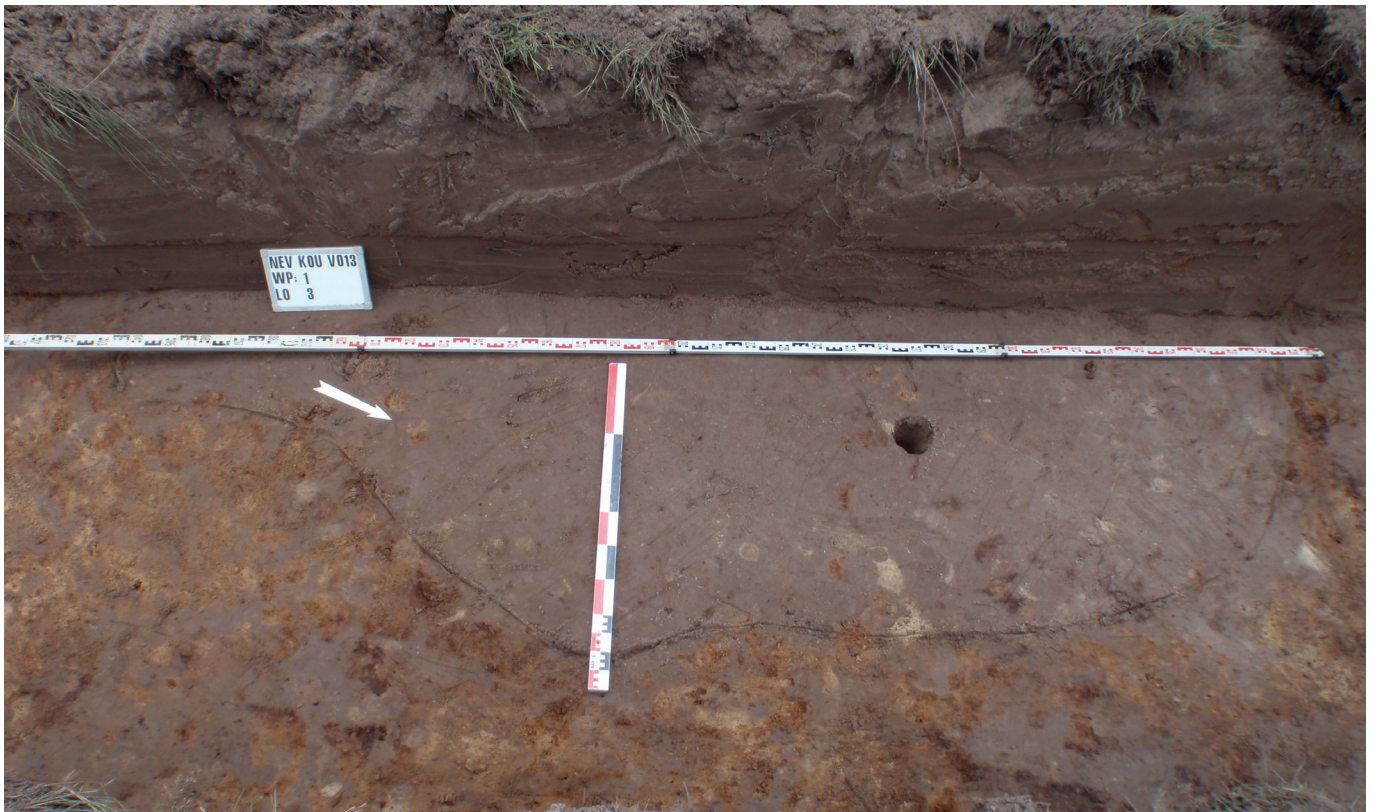
Figuur 15: Vroegmiddeleeuws (rechts) en middeleeuws materiaal als losse vondst uit de dunne laag onder de AP 2 in WP 01.

oude loop-, ploeg- of leeflaag. Deze laag is ca. 5 tot 10 cm dik en er werd een massa aardewerk in gevonden.

Het materiaal dat hierin is aangetroffen is verzameld als losse vondsten en bestaat uit Romeins materiaal, scherven met chamotteverschraling uit de vroege middeleeuwen en middeleeuws aardewerk. Het merendeel is echter Romeins materiaal.

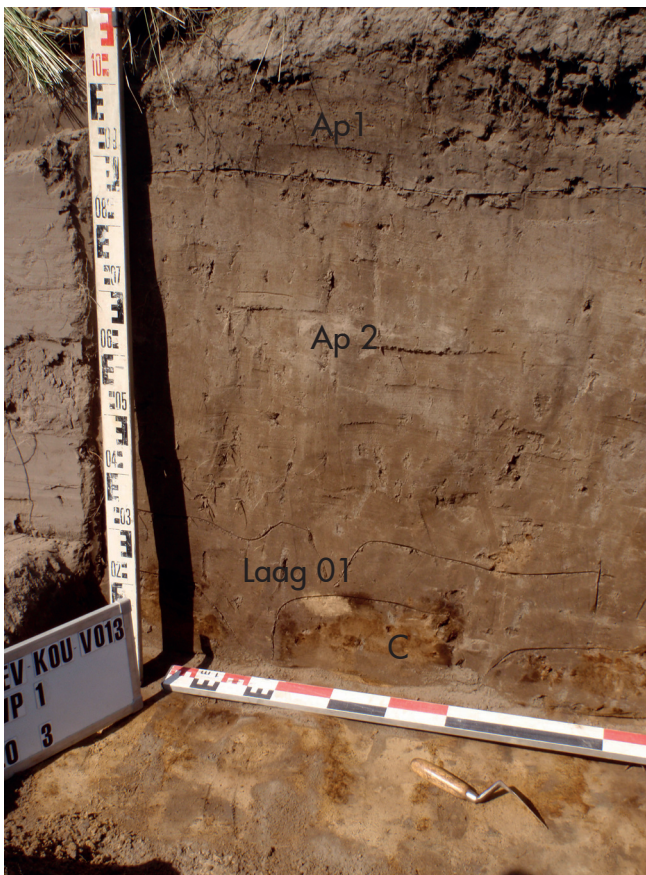
Wat verder werd een derde spoor aangetroffen (lo. 03). Uit de boring bleek dit spoor slechts 15 a 20 cm diep en bij het couperen leek dit eerder een kleine depressie te zijn, gevuld met materiaal uit de oudere laag. Er werden geen artefacten in terug gevonden.

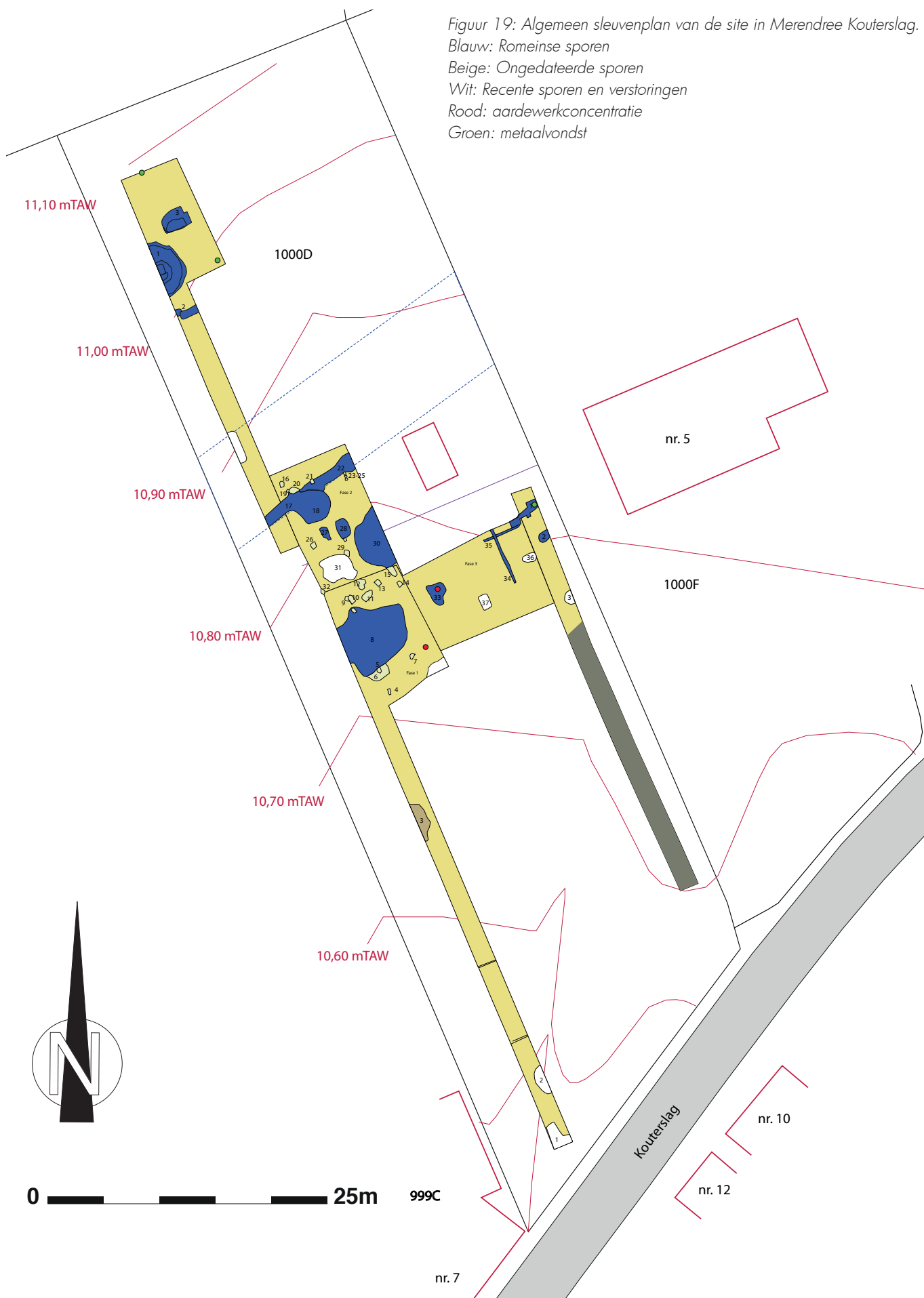

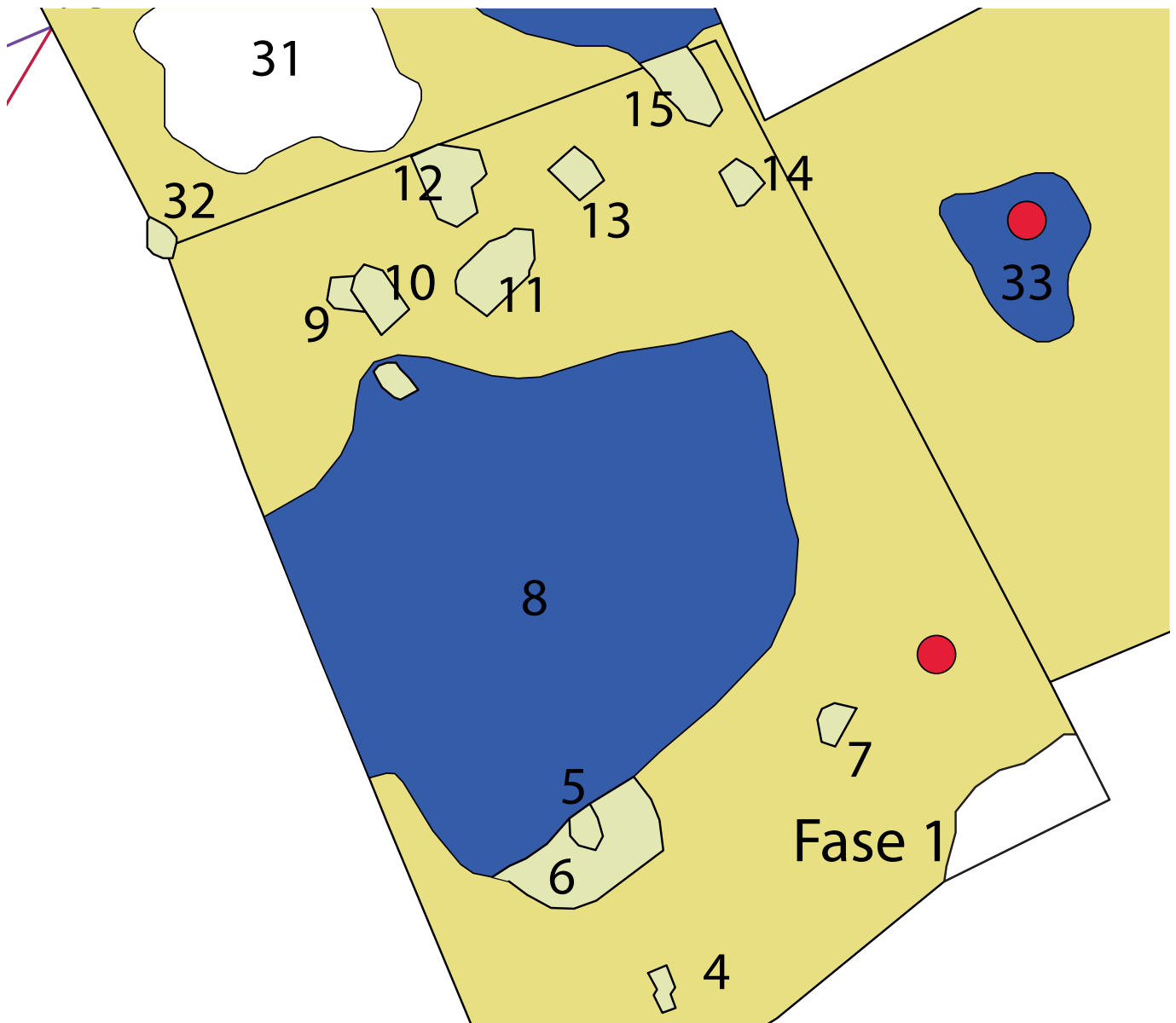
Figuur 16: Spoor 3 in de eerste sleuf (WP 01). De boring gaf aan dat het spoor slechts 15 à 20 cm diep is.

Figuur 17: Uit de coupe op Spoor 3 blijkt dat het hier eerder om een plaatselijke depressie gaat, gevuld met de oudere laag.

Figuur 18: Vrijwilligers storten zich op de aardewerkconcentraties die zich bevinden in de dunne laag tussen de AP2 en de moederbodem.

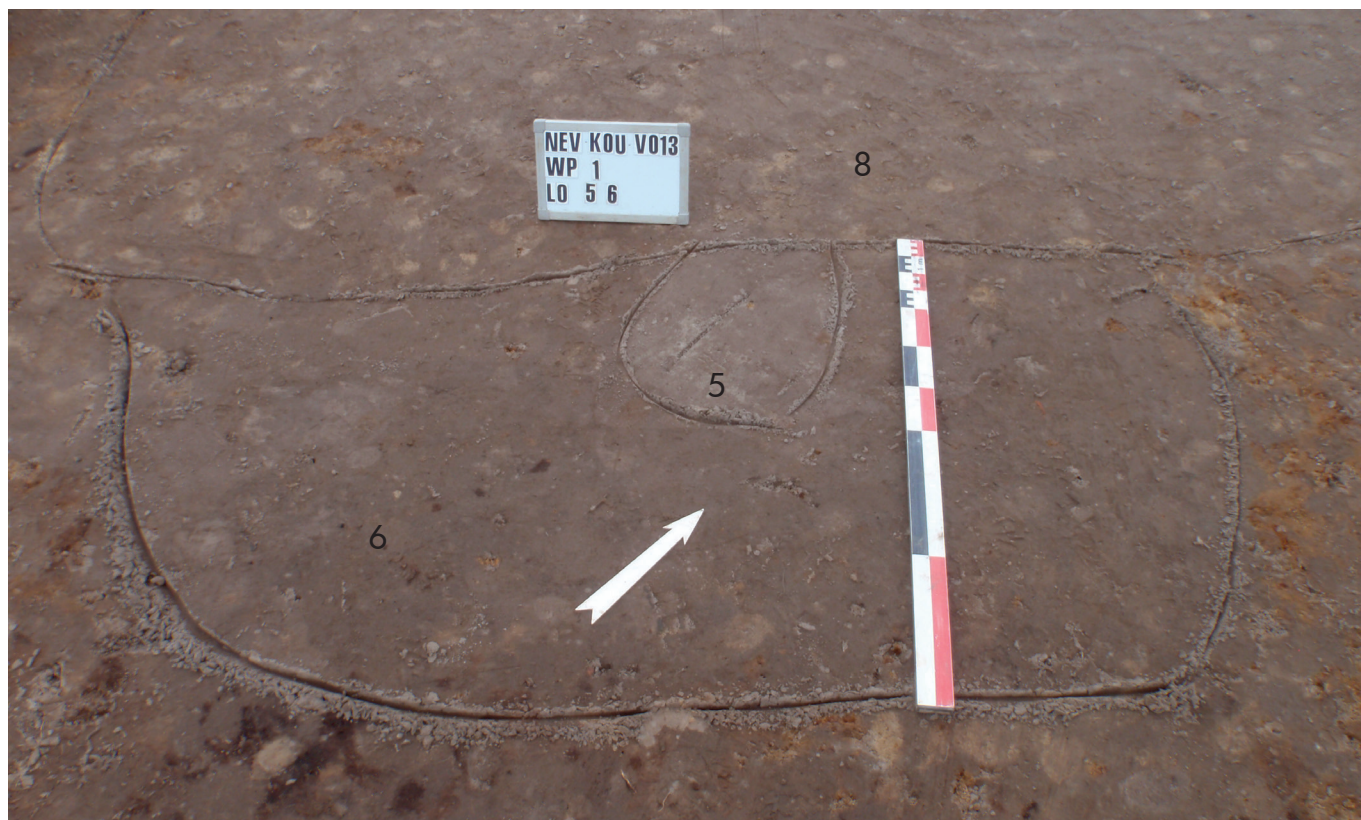
Figuur 20: Detailplan van het kijkvenster op WP 01 (fase 1) met aanduiding van de sporen en de aardewerkconcentratie (rood).

KIJKVENSTER VAN WP 01

Daarna werd een grote structuur aangesneden (Lo. 08) waarrond een kijkvenster werd aangelegd. Dit kijkvenster werd achteraf nog 2 keer uitgebreid zodat het uiteindelijk de 3 werkputten verbond. Bij de eerste aanleg van het kijkvenster rond de grote structuur Lo. 08, werden nog een reeks paalsporen en een aardewerkconcentratie (voornamelijk scherven van een grote vorm zoals een dolium) aangetroffen.

Bij de paalsporen zijn er 3 met een gelijkaardige licht grijze zandige vulling (Lo. 04, 05 en 07). Deze sporen lijken recent en Lo. 05 snijdt een ouder spoor Lo. 06. Er werd echter geen materiaal aangetroffen om ze te dateren.

Spoor Lo. 06 is van vulling ouder en heeft een eerder grijze vulling. Dit spoor wordt zelf oversneden door Lo. 08.

Figuur 21: Zicht op de sporen lo. 05, 06 en 08 die elkaar snijden.

Figuur 22: Overzichtsfoto van lo. 08.

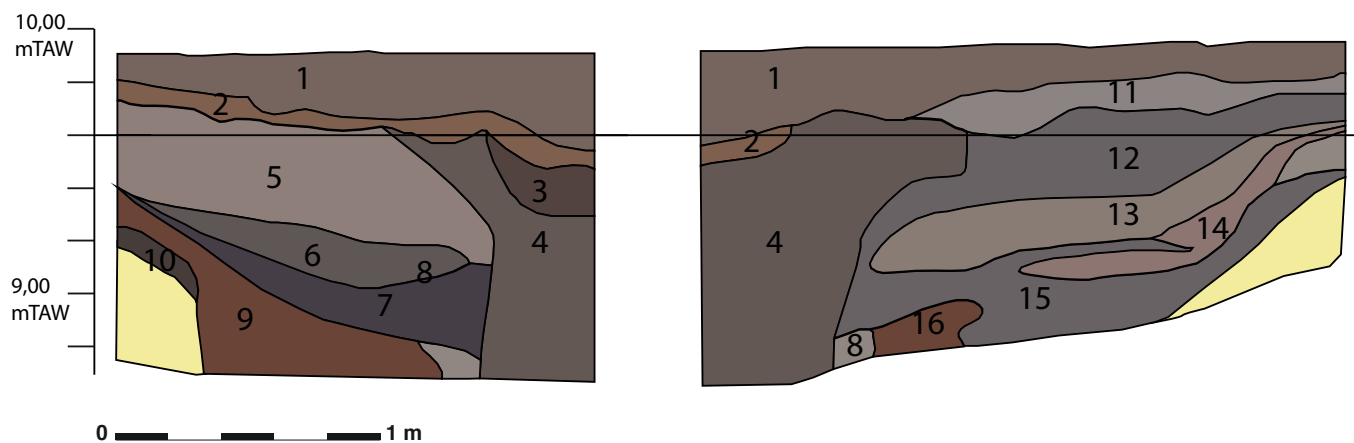
Figuur 23: Coupe op lo. 08. Hieruit bleek het om een waterput te gaan.

Figuur 24: Bovenaanzicht op de aflijning van de bekisting van de waterput. Let op het welgemikte boorgat in een versmeten pakket moederbodem, net naast de bekisting.

WP 01 Lo. 08 westelijk profiel

WP 01 Lo. 08 noordelijk profiel

Figuur 25: Coupetekening van Lo. 08.

Figuur 26: Tekeningen van het aardewerk uit Lo. 08 uit Werkput 01 (schaal 1:3).

Oppervlaktevondsten

Terra Sigillata

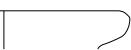

0 5cm

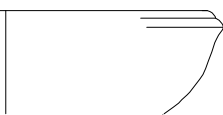
Mortarium

Kruikwaar

Lokaal handgemaakt aardewerk

Diepte 85 - ... cm

Pompejaans Rood

Lokaal handgemaakt aardewerk

0 5cm

WP	Spoornr	Beschrijving		
1	8	Laag 1	grijsbruine opvulling met postmid AW	Zand
		Laag 2	laag met humusbrokken, migratielijntjes, bruin	Zand
		Laag 3	laag met humusbrokken, migratielijntjes, grijs met bruine vlekken	Zand
		Laag 4	lgrijs tot grijs, dakpannen	Zand
		Laag 5	lichtgrijs, gele brokken	Zand
		Laag 6	grijs	Zand
		Laag 7	dgrijs, geel gevlekt	Zand
		Laag 8	groengrijs, vulling rondom hout vd put	Zand
		Laag 9	versmeten Cbodern, gevlekt	Zand
		Laag 10	donkergrijs	Zand
		Laag 11	bruingrijs (=2)	Zand
		Laag 12	lgrijs tot grijs, (vglbaar met 4)	Zand
		Laag 13	dgrijs vglbaar met 4 en 12	Zand
		Laag 14	gele tot oranje gevlekt met dgrijs	Zand
		Laag 15	dgrijs met gele vlekken	Zand
		Laag 16	oranje versmeten C	Zand

Spoor Lo. 08 is een grote structuur met een bruine, gemengde en gebioturbeerde vulling. Eerst werd gedacht aan het uiteinde van een brede gracht, vergelijkbaar met de gracht die werd aangetroffen op de site Nevele - Merendreedorp 2010 (DE LOGI A. & VAN CAUWENBERGH S., 2010). Er werd meermaals in dit spoor geboord en daarbij kwam de boor tweemaal vast te zitten op bouw materiaal of -puin, vermoedelijk dakpanfragmenten. Deze zaten op ca. 60 à 70 cm onder het archeologische niveau. Een andere boring liet uitschijnen dat er moederbodem zat op ca. 115 cm. In deze boring werd een bodemfragment in Pompejaans Rood aardewerk aangetroffen. Op aanraden van Prof. Dr. Wim De Clercq werd dit spoor gecoupeerd. Er werd eerst een kwart uitgenomen, waaruit bleek dat het om een waterput ging. Er is gecoupeerd tot de aflijning van de bekisting duidelijk zichtbaar was. De eerder ovale vorm van het spoor doet vermoeden dat het hier om meerdere waterputten kan gaan.

In deze waterput werd veel materiaal verzameld. Bij de oppervlaktevondsten horen onder andere een bodem in Terra Sigillata en meerdere resten van mortaria (waaronder een rand met een diameter van 28 cm). Er zat ook een aandeel lokaal aardewerk in, waarvan 14 wandfragmenten, 1 bodem van een beker (diameter 4,6 cm) en 2 randen. Verder zijn er nog fragmenten van kruiken, waarvan enkele in Scheldevalleiwaar. Er werd echter ook een scherf in middeleeuws rood aardewerk gevonden.

Daarna werd het materiaal per diepte geselecteerd, omdat er in eerste instantie geen duidelijke afgeleijnde pakketten te zien waren. Tussen de 0 en 20 cm werd een rand en wandfragment in steengoed gevonden en een geglazuurde rode wandscherf. De rest van het materiaal is Romeins met wandfragmenten van mortaria, kruiken (Scheldevalleiwaar) en lokaal gedraaid en handgevormd aardewerk.

In het pakket daaronder (tussen 20 en 85 cm diep) werden enkel nog Romeinse artefacten aangetroffen. Daarbij 5 wandfragmenten van een Dolium (309 gr.), 1 versierde wandscherf van een Keulse beker, fragmenten van kruiken in Scheldevalleiwaar en lokaal handgevormd aardewerk (1 bodem en 7 wanden). Hier werden ook 11,6 kilogram dakpanfragmenten aangetroffen.

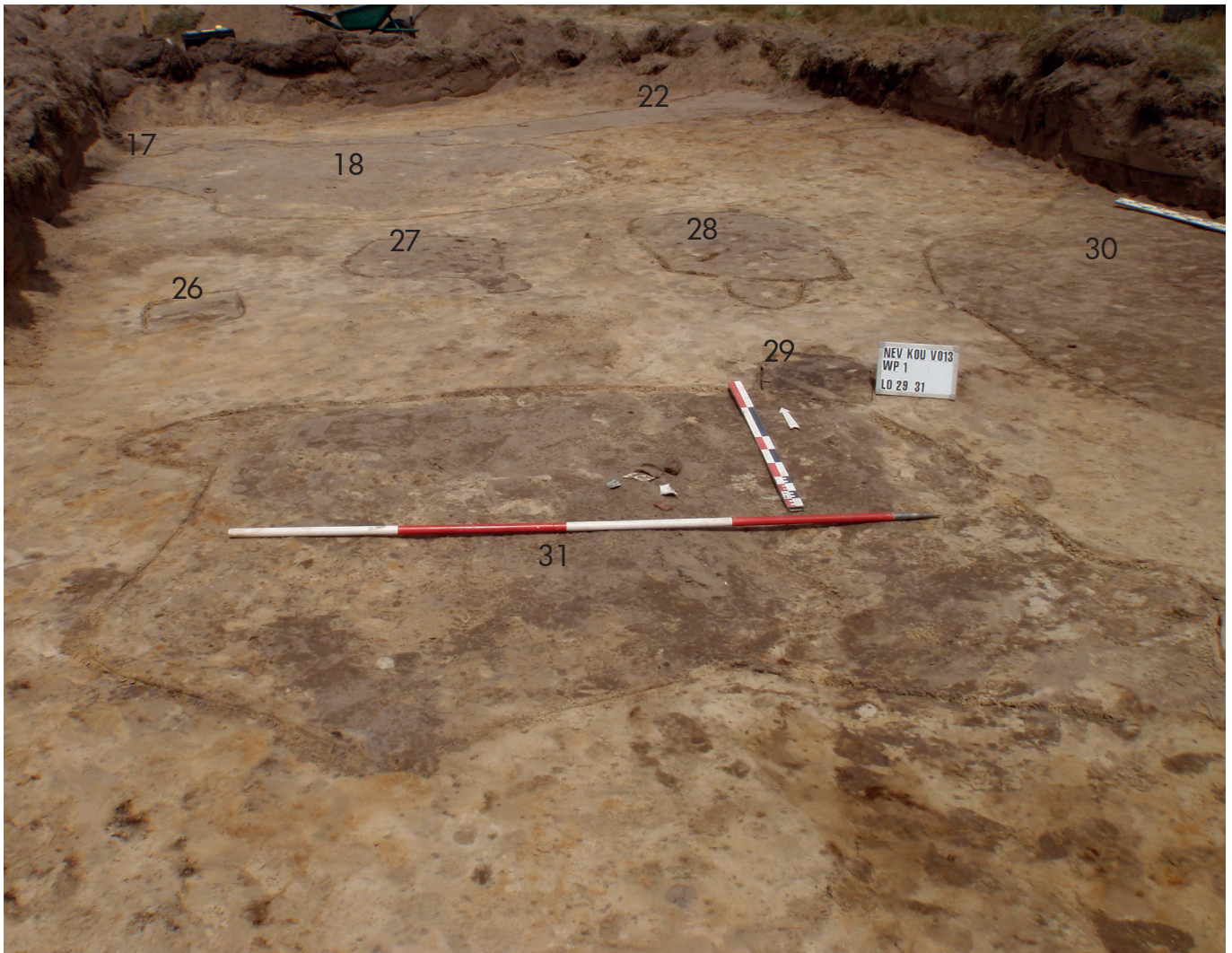
Na 85 cm tot het stopzetten van de coupe werden nog 1 vlakke bodem van een bijgedraaide pot met diameter 24 cm in lokaal aardewerk en 1 wand van handgevormde potten in lokaal aardewerk en 3 wanden van kruiken (vermoedelijk Scheldevalleiwaar) verzameld.

Figuur 27: Detailplan van het kijkvenster op WP 01 met de aansluiting op werkputten 02 en 03.

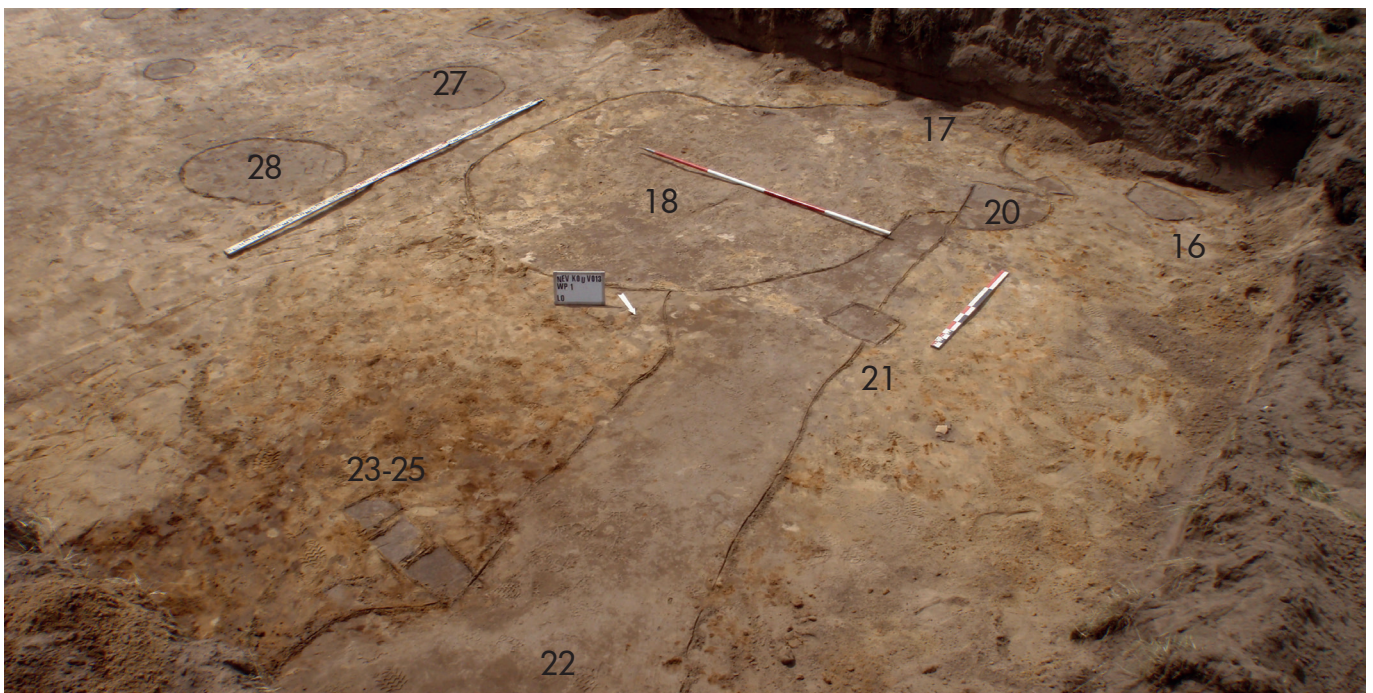
Figuur 28: Overzichtsfoto op lo. 30 uit WP 01.

Figuur 29: Overzichtsfoto op Lo. 31 en omliggende sporen.

Figuur 30: Overzichtsfoto op de noordelijke uitbreiding van het kijkvenster op WP 01.

Bij het duidelijk worden van de bekisting werd hierin nog wat materiaal verzameld. Het gaat om 1 stukje glas, 9 wanden van kruiken (scheldevalleiwaar) en wat wandscherven in lokaal aardewerk (gedraaid en handgevormd).

Verder werden er 7 paalsporen aangetroffen (Lo. 9 t.e.m. 15). Ze hebben alle een zwaar gebioturbeerde bruine vulling. Er werden geen dateerbare artefacten in gevonden.

Dit kijkvenster werd later uitgebreid. Eerst naar het noorden, aansluitend op WP 3. Daarin werd eerst een grote kuil (Lo. 30) aangetroffen, met een bruine, gemengde en gebioturbeerde vulling. Door in deze structuur te boren werd duidelijk dat dit een grote waterput moest zijn. Er werd geboord tot op 2,70 m, waarna de boor vast zat op de houten bekisting. Aan het oppervlak werd heel wat materiaal verzameld, waaronder 2 randen in Terra Sigillata (waarvan 1 met diameter 30 cm), een wand in Keuls aardewerk, wat Eifelwaar, verschillende fragmenten van kruiken (waaronder Scheldevalleiwaar), 1 rand van een mortarium en verschillende wanden en 2 randen in lokaal handgevormd aardewerk (waarvan 1 pot met diameter 12 cm). Er werd ook wat bouw materiaal verzameld, waaronder fragmenten van dakpannen.

In deze tweede uitbreiding werd nog een grote kuil Lo. 31 gevonden. Deze kuil is eerder van recente oorsprong, afgaande op het recent aardewerk (porselein, wit industrieel aardewerk en rood aardewerk).

Tegen de noordelijke grens van deze uitbreiding, nabij WP 03, werd het vervolg van een gracht aangetroffen (WP 1 Lo. 17 & 22). Deze gracht zou de afbakening kunnen vormen van het wegtracé dat over dit perceel zou lopen (zie verder). Deze gracht wordt gesneden door een grote kuil Lo. 18, die uit de boring ca. 50 cm diep is. In dit spoor Lo. 17 werd 1 wandfragment in een kruik in Scheldevalleiwaar aangetroffen en in Lo. 22 werden er 4 wandscherven van dit aardewerk en 1 wandfragment van een gladwandige kruik (mogelijk uit de Eifel) gevonden.

Verder werden er heel wat paalsporen afgelijnd in dit kijkvenster. Ten noorden van de gracht Lo. 17 en 22 werden er 5 paalsporen opgetekend (Lo. 16, 19, 20 en 21), waarvan er meerdere de gracht snijden. Ten zuiden van de gracht waren er 2 grote paalsporen (Lo. 27 en 28), nog 3 kleinere paalsporen (Lo. 26, 29 en 32) en 3 hele kleine paalsporen (23 - 25) aangetroffen. Enkel uit de grote paalsporen 27 en 28 werd materiaal verzameld. Het gaat telkens om fragmenten in lokaal handgevormd of gedraaid aardewerk.

Daarna werd het kijkvenster uitgebreid richting WP 02. Hierin werden enkele recentere kuilen gevonden (Lo. 36 en 37). Er werd ook een grote concentratie met aardewerk aangetroffen. Daarin zaten een aantal scherven terra sigillata, waarvan er 1 samenpaste tot een deel van een Dragendorff 35, waarvan de wand versierd is met opgelegde slibmotieven (barbotine) in de vorm van blaadjes. Verder is er ook een wandfragment van een beker uit Keulen, drie wanden van een dolium, zes wanden van een mortarium en een klein fragment van een kruik aanwezig. Na opschaven bleek er zich een spoor (Lo. 33) onder te bevinden. Hierin werden ondermeer een bodem (diameter 5 cm) en 3 wanden in Belgische waar (Terra nigra) gevonden en een fragment van een zoutcontainer. Er werden ook verschillende stukken metaal gevonden, met een totaal gewicht van 956 gram.

In het oosten, tegen WP 02 aan werd het verlengde van Lo. 01 uit WP 02 gevonden (zie verder), samen met nog 2 greppels Lo. 34 en 35. In deze greppels werd Romeins materiaal (kruiken en mortaria) gevonden.

Figuur 31: Coupe op de recente kuil Lo. 36.

Figuur 32: Spoor Lo. 33 in de oostelijke uitbreiding van het kijkvenster.

Figuur 33: Recent aardewerk uit het spoor Lo. 31.

Figuur 34: Aardewerk uit de sporen Lo. 30, 28 en 33 (schaal 1:3).

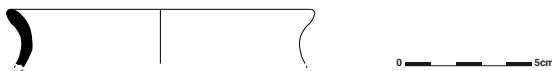
Nevele Kouterslag 2013

WP 1 Lo. 30

Terra Sigillata

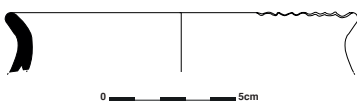

Lokaal handgemaakt aardewerk

WP 1 Lo. 28

Lokaal handgemaakt aardewerk

WP 1 Lo. 33

Belgische waar (Terra Nigra)

Figuur 35: Dragendorff 35 waarvan de wand versierd is met opgelegde slibmotieven (barbotine) in de vorm van blaadjes, gevonden in een aardewerkconcentratie boven Lo. 33.

WERKPUT 02

Bij de aanleg van de tweede sleuf (WP 02) werden eerst wat losse vondsten van Romeinse ceramiek gedaan. Bij opschaven kwamen er een aantal sporen tevoorschijn. Lo. 01 is een spoor dat vermoedelijk een combinatie is van meerdere paalsporen met een greppel of gracht. Met metaaldetectie werd een Romeinse munt ontdekt. Uit de determinatie door Patrick Bultinck zou het om een Sestertius met diameter 30,2 mm en een gewicht van 17 gram van Antonius Pius gaan. Deze keizer regeerde over het Romeinse rijk tussen 138 - 161 n.C.

Het tweede spoor (Lo. 02) leek een eerder rond bruin spoor. De vulling leek van recente oorsprong, zoals een aanplantingskuil van een boom of struik. Bij het couperen bleek dat er een groot paalspoor met eerder grijze, gevlekte vulling onder zat. Daarom werd machinaal een tweede vlak aangelegd, ca. 60 cm onder het eerste archeologische niveau. Het spoor tekende zich op dit niveau af als een bijna rechthoekig spoor met een diameter van ca. 1 m en is in coupe vanaf dat niveau nog ca. 50 cm diep. Uit dit spoor werd heel wat materiaal gehaald, waaronder een bodem in Terra Sigillata (diameter 18 cm) uit mogelijk de 2^e helft van de 2^e eeuw, een randscherf in Arrasaardewerk, een rand van een Zuid-Franse amfoor (diameter 11 cm) te dateren tussen de eerste en derde eeuw n.C., een bodem van een mortarium en meerdere stukken lokaal aardewerk. Uit de onderste laag van het spoor werd nog een bodem in Terra Sigillata en een wandfragment van een mortarium (mogelijk Soller) verzameld.

Een derde spoor (Lo. 03) was van zeer recente oorsprong en zit vol puin. De rest van de sleuf WP 02 was quasi niet leesbaar door de aanwezigheid van boomwortels. Er werd ook geen archeologisch materiaal in aangetroffen.

Figuur 36: Lo. 01 in WP 02.

Figuur 37 (inzet): Sestertius van Antonius Pius (138 - 161 n.C.).

Figuur 38: Spoor Lo. 02 in bovenaanzicht op het eerste archeologische niveau en op het tweede archeologische niveau.

Figuur 39: Coupe op Lo. 02 vanaf het tweede archeologische niveau.

Figuur 40: Overzichtsfoto op het recent spoor lo. 03.

Figuur 41: Aardewerk uit lo. 02 (schaal 1:3).

Figuur 42: Overzichtsfoto op WP 02.

Nevele Kouterslag 2013

WP 2 Lo. 02

Arras waar

0 5cm

Amfoor

Nevele Kouterslag 2013

WP 2 Lo. 02

Onderkant spoor

Terra Sigillata

0 5cm

WERKPUT 03 MET KIJKVENSTER

De derde sleuf (WP 03) werd aangelegd op het tweede deel van het perceel. Hier zal binnen enkele jaren een tweede woning komen. Op dit deel van het terrein werd het Romeinse wegtracé verwacht. In het begin van de sleuf werd een gracht opgemerkt, die achteraf ook in het kijkvenster tevoorschijn kwam als WP 01 Lo. 17 & 22.

Deze gracht zou de afbakening van het wegtracé kunnen zijn, maar er was geen duidelijk wegdek te zien in de sleuf. Daarom werd een lange coupe aangelegd langs de westwand van de sleuf. Hierbij werd een heel dun wit tot beige zandig pakket (ca. 20 cm dik) ontdekt onder de Ap2, dat net voorbij de gracht start. Het pakket eindigt echter in een recente verstoring. Aan de oostelijke zijde van de sleuf werd geen tweede parallelle gracht vastgesteld, die als afbakening kan dienen.

Het is zeer moeilijk met zekerheid te stellen dat dit effectief het Romeins wegtracé is. Prof. Dr. Wim De Clercq liet bij een plaatsbezoek wel uitschijnen dat het wegtracé op het naburig perceel eveneens zeer moeilijk zichtbaar was en dat de afbakenende grachten zeer ondiep waren.

Verder blijkt uit de projectie van de onderzoeksplannen dat de vermoedelijke wegtracés uit beide onderzoeken niet op elkaar aansluiten. Hoe dat komt is onduidelijk. Het lijkt onmogelijk dat de weg op zo een korte afstand zijn tracé zou verleggen. Er kan een foutmarge op de projectie zitten, eventueel op de opgravingsplannen. Het kan door een interpretatiefout zijn bij één van de onderzoeken, uiteindelijk zitten beide onderzoeken maar op sleufniveau te kijken.

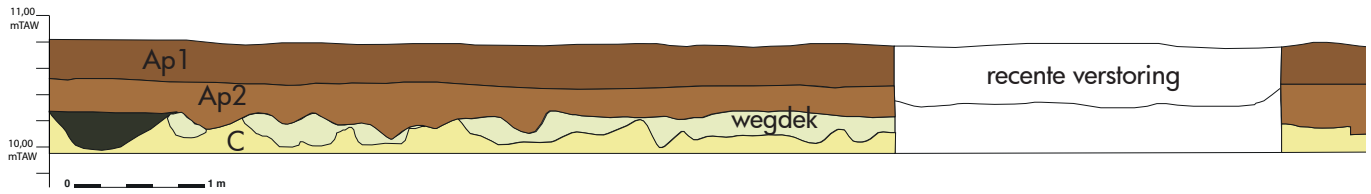
Maar als we de projectie goed bekijken en ook Lo. 02 uit WP 03 uit het vooronderzoek in 2013 in beschouwing nemen en enkele grachten in de sleuven uit het onderzoek van 1998, mogen we misschien concluderen dat er meerdere fases in het wegtracé zitten (rood en blauw).

Op het einde van werkput WP 03 werd heel wat materiaal verzameld. De bodem kleurde er donkerbruin, maar er kon geen spoor worden afgelijnd. Hier werd een kijkvenster aangelegd, waarbij twee nog twee grote structuren (Lo. 01 en 03) werden ontdekt.

Lo. 01 is een groot rond spoor (diameter 5,40 m) met meerdere af te lijnen pakketten, dat voor de helft in het kijkvenster zichtbaar is. De andere helft zit ten westen van de sleuf en moet ongeveer tot aan de perceelsgrens lopen. Er werd een boring op dit spoor gezet en daarbij werd de moederbodem niet bereikt. De boor liep vast op 3,3 m diepte onder het archeologisch niveau en er kwam hout boven. Deze vondst, vorm en de aflijning van de pakketten maakten het duidelijk dat het om een waterput gaat. In overleg met de erfgoedconsulent werd dit spoor machinaal gecoupeerd, er werd 1 kwadrant onderzocht tot op een diepte van ca. 3 m onder het maaiveld. De bekisting was toen zichtbaar afgelijnd, maar het hout was nog niet bereikt. Plaatselijk werd nog een handmatige coupe gemaakt. Daarbij werd de bovenkant van de houten bekisting vastgesteld op 3,50 m onder het maaiveld. Van het hout werden stalen genomen voor ¹⁴C-datering en er werden pollenbakken in geslagen.

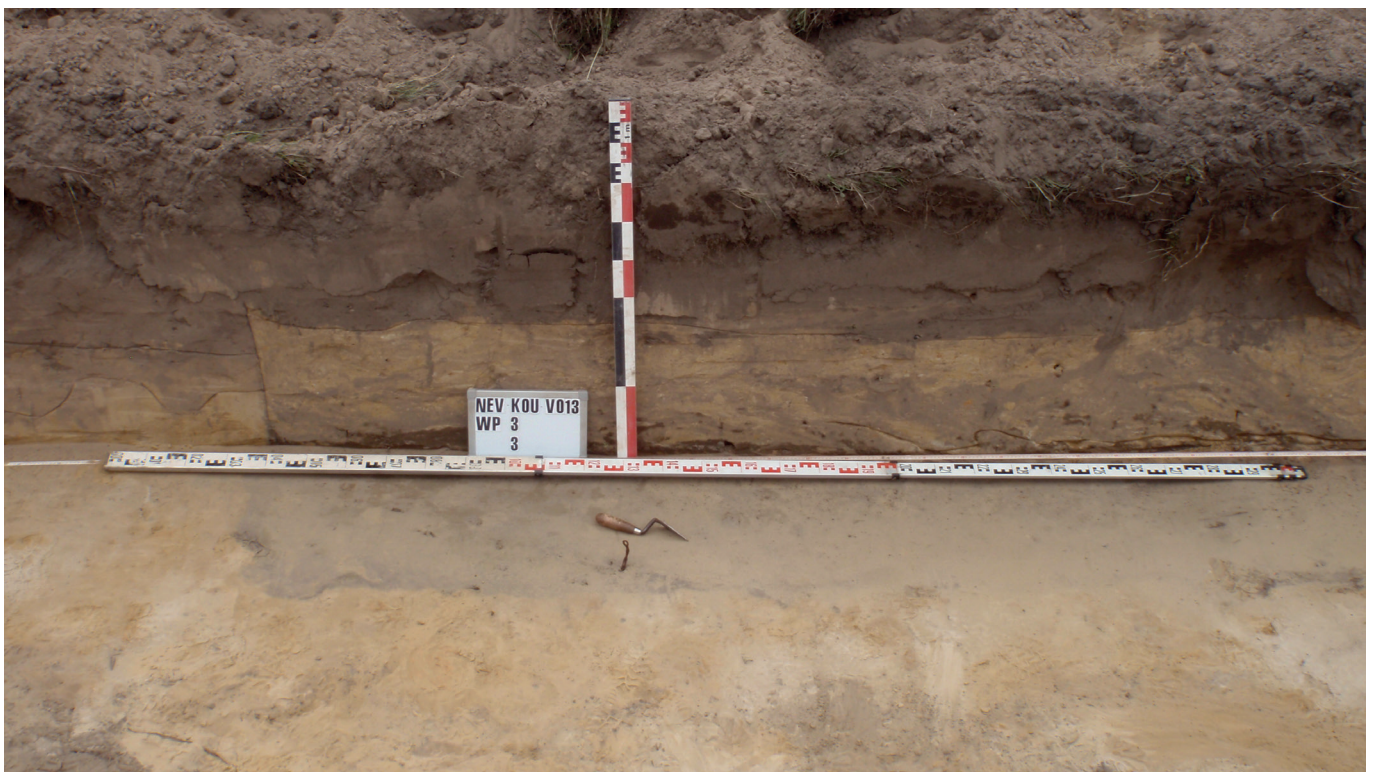
Bij het couperen van deze structuur werd veel materiaal gevonden. De artefacten werden per pakket en per diepte verzameld.

Aan het oppervlak en bij het couperen van de waterput Lo. 01 werd heel wat aardewerk aangetroffen. Het aardewerk is zo goed mogelijk op verschillende dieptes en per laag verzameld. Binnenin wat we de bekisting van de waterput kunnen noemen, zijn de opvallendste elementen 4 randen en 1 bodemfragment in Pompejaans Rood aardewerk, 3 wandscherven in Terra Sigillata; verschillende elementen van kruiken (ondermeer baksels uit Bavay en Scheldevalleiwaar) en heel wat aardewerk in grijze lokale waar. Binnen het teruggevonden metaal maken nagels de hoofdbrok uit, samen met

Figuur 44: Coupetekening van het mogelijke wegtracé.

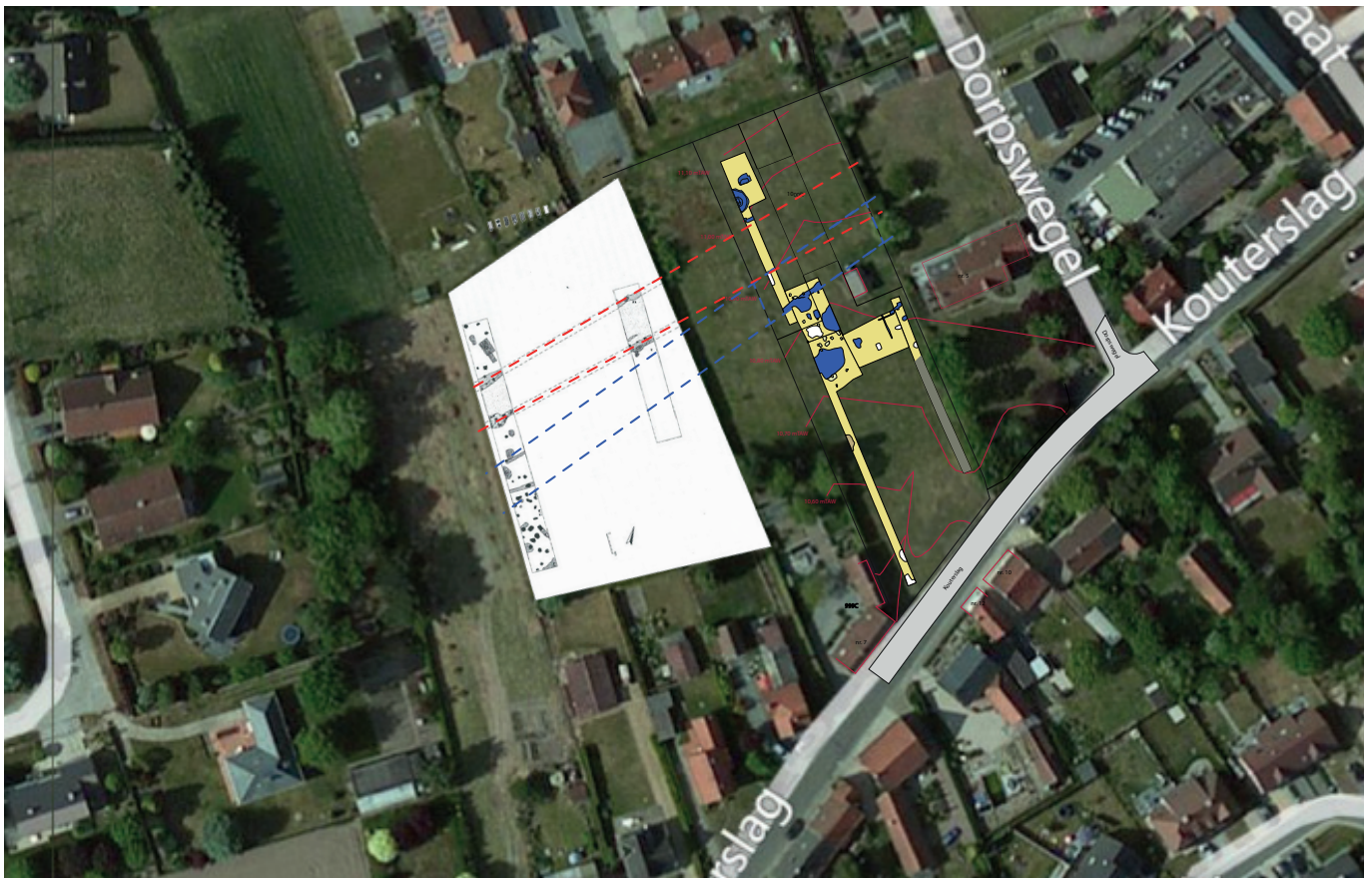
Figuur 45: Overzichtsfoto's op het mogelijke wegtracé, met onderaan de recente verstoring.

Figuur 46: lo. 02 in WP 03.

Figuur 47: Projectie van de onderzoeksplannen uit 1998 en 2013. Misschien zijn er meerdere fases van het wegtracé die het landschap doorsnijden ?

Figuur 48: De waterput lo. 01 in WP 03.

ijzerslakken. Er is een kleine fractie technisch aardewerk aanwezig, afkomstig van zoutcontainers. Verder is er nog een aandeel fragmenten van mortaria, dolia en amforen.

Binnen de aanlegtrechter kwamen er ondermeer 2 randen in Terra Sigillata, 1 wandscherf van een geverfde beker uit Keulen, 2 randen en 8 wandfragmenten in Terra Nigra of Belgische waar en 4 randen, 4 bodems en 7 wanden in Pompejaans Rood Aardewerk tevoorschijn. Er is een kleine fractie ruwwandige waar uit de Eifel aanwezig. Het aandeel lokaal grijs aardewerk is vrij groot. Verder zijn er nog fragmenten van kruiken, dolia en mortaria gevonden. Bij het bouw materiaal zijn de dakpannen het best vertegenwoordigd.

Lo. 02 was een langerekt, bruin, gebioturbeerd spoor, dat uit meerdere sporen lijkt te bestaan.

De andere grote structuur (Lo. 03) was een kuil van 2,4 m op 1,6 m. Bij machinaal couperen bleek deze zeer gelaagd te zijn, met vele ingegooide pakketten en een grote hoeveelheid versmeten moederbodem op de bodem. Er werden slechts een bodem in lokaal grijs aardewerk gevonden. Daarnaast zijn er wel 10,52 kg. aan ijzerslakken uit verzameld.

Figuur 49: Coupe op lo. 01 op ca. 1,70 m onder het maaiveld.

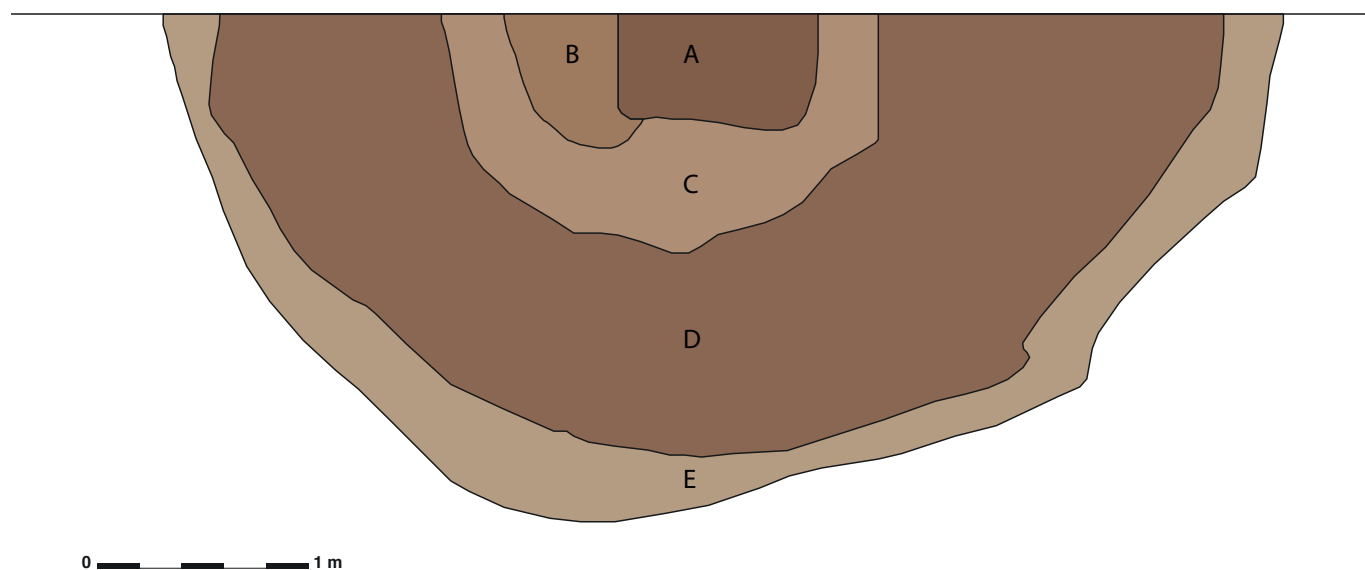
Figuur 50: Coupe op lo. 01 op ca. 3,00 m onder het maaiveld.

Figuur 51: Aflijning van de bekisting.

Figuur 52: Plaatselijke coupe tot op het hout. De aflijning van de bekisting en het hout zelf zijn duidelijk zichtbaar.

Figuur 53: Tekening van de waterput Lo. 01 met aanduiding van de verschillende pakketten.

A: Bruin gebioturbeerd zand (kern van de waterput).

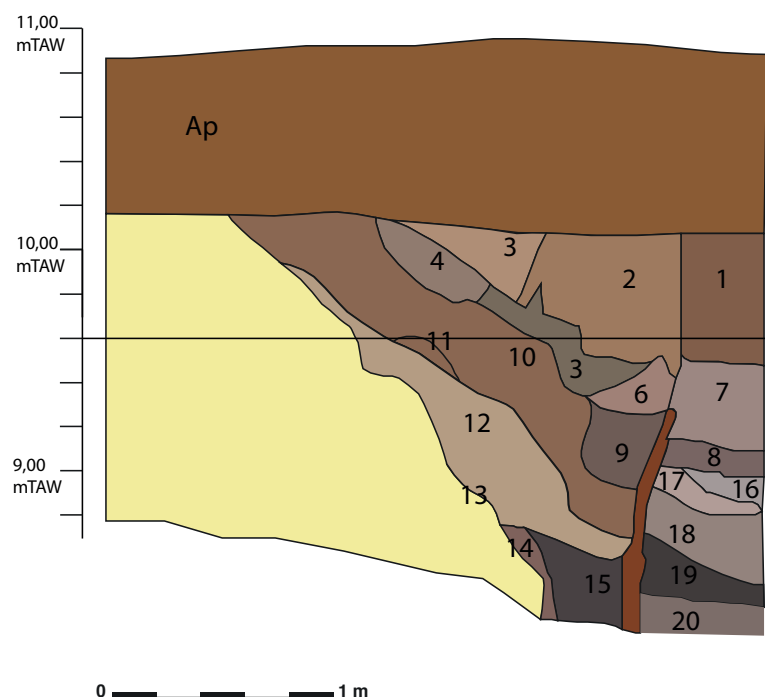
B: Beige tot geel zand met houtskoolvlekken.

C: Bruin met (oranje)rood & zwart gevlekt zand, houtskoolspikkels (veel aardewerk).

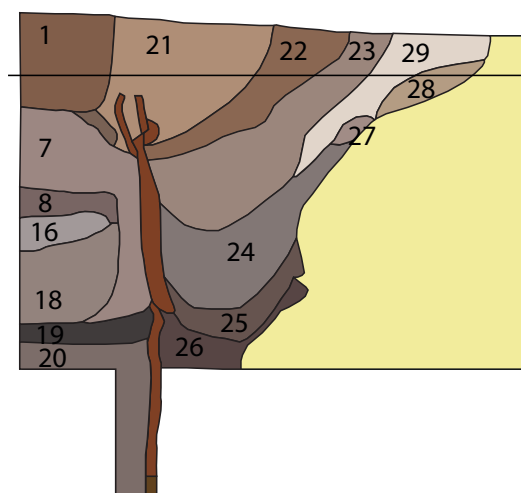
E: Licht grijs, houtskoolbrokken en spikkels, gele vlekken (veel aardewerk).

Figuur 54: Coupetekening van de waterput Lo. 01.

WP 03 Lo. 01 westelijk profiel

WP 03 Lo. 01 noordelijk profiel

Nevele Kouterslag 2013

WP 3 Lo. 01 Kern van de waterput (oppervlak)

Lokaal Aardewerk

0 5cm

Nevele Kouterslag 2013

WP 3 Lo. 01 Kern van de waterput (B op 3 m diepte)

Lokaal Aardewerk

0 5cm

Nevele Kouterslag 2013

WP 3 Lo. 01 Kern van de waterput (A)

Pompejaans Rood Aardewerk

0 5cm

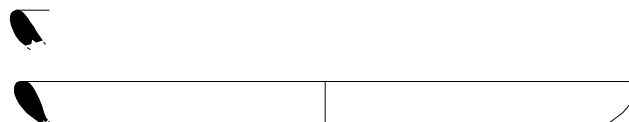

Nevele Kouterslag 2013

WP 3 Lo. 01 Kern van de waterput (B op 2,2 m diepte)

Pompejaans Rood Aardewerk

0 5cm

WP 3 Lo. 01 Kern van de waterput (B)

Pompejaans Rood Aardewerk

Figuur 55: Tekening van het aardewerk uit de verschillende pakketten binnen de bekisting van de waterput lo. 01 in WP 03.

WP	Spoornr	Beschrijving	
3	1	Laag 1	bruin, bioturbatie
		Laag 2	beige tot geel, houtskoolvlekken
		Laag 3	Bruin met (oranje)rood & zwart gevlekt, Hkspikkels
		Laag 4	dgrijs met bruin, gele spikkels
		Laag 5	zwart + donkergrijs, rode vlekken, hk brokken
		Laag 6	lgrijs+geel+zwarte vlekken
		Laag 7	lgrijs tot grijs
		Laag 8	grijs tot dgrijs
		Laag 9	zwart, zwaar gevlekt, rode inclusies, hkbrokken
		Laag 10	dgrijs, hkspikkels
		Laag 11	geel met grijs
		Laag 12	lgrijs, hkbrokken en spikkels, gele vlekken
		Laag 13	geel + beige, zeer lgrijs
		Laag 14	dgrijs
		Laag 15	zeer dgrijs, zwarte vlekken
		Laag 16	zeer lgrijs met geel
		Laag 17	geel met beige
		Laag 18	zeer gelaagd bruin-geel
		Laag 19	bruin met grijs (spikkels)
		Laag 20	grijs/bruin (laagjes)
		Laag 21	beige tot geel, houtskoolvlekken (=2)
		Laag 22	beige, grijs, hkbrokken + spikkels
		Laag 23	beige tot grijs (onder) gevlekt, dbruin + zwart (hk) en Feconcentraties
		Laag 24	dgrijs, gevlekt
		Laag 25	dgrijs gevlekt
		Laag 26	dgrijs gelaagd
		Laag 27	geel met beige
		Laag 28	ingesmeten moederbodem
		Laag 29	lgrijs, hkbrokken en spikkels, gele vlekken

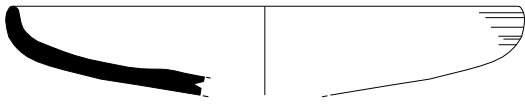
Figuur 56: Tekening van het aardewerk uit de verschillende pakketten uit de aanlegtrechter van waterput Lo. 01 in WP 03.

Nevele Kouterslag 2013

WP 3 Lo. 01 Aanlegtrechter van de waterput (D oppervlak)

Terra Sigillata

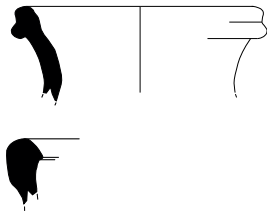
0 5cm

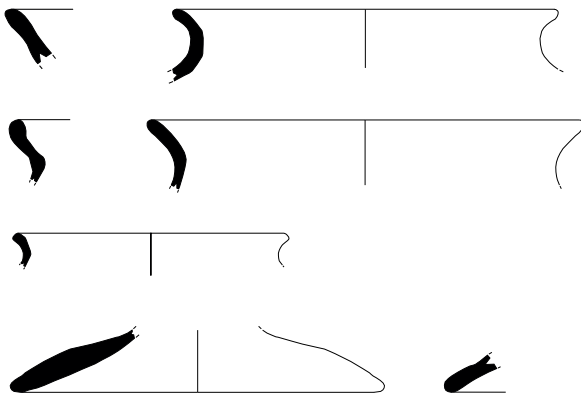
Mortarium

Kruikwaar

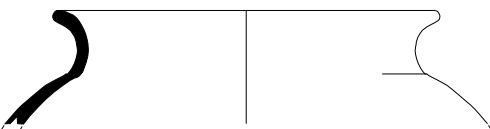
Lokaal Aardewerk

Nevele Kouterslag 2013

WP 3 Lo. 01 Aanlegtrechter van de waterput (E op 2 m diepte)

Lokaal Aardewerk

Pompejaans Rood Aardewerk

0 5cm

Kruik

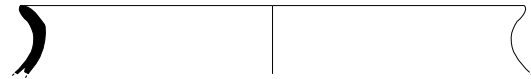

Nevele Kouterslag 2013

WP 3 Lo. 01 Aanlegtrechter van de waterput (D op 1,7 m diepte)

Lokaal Aardewerk

0 5cm

Nevele Kouterslag 2013

WP 3 Lo. 01 Aanlegtrechter van de waterput (D op 2,2 m diepte)

Pompejaans Rood Aardewerk

Mortarium

Kruik

Lokaal Aardewerk

0 5cm

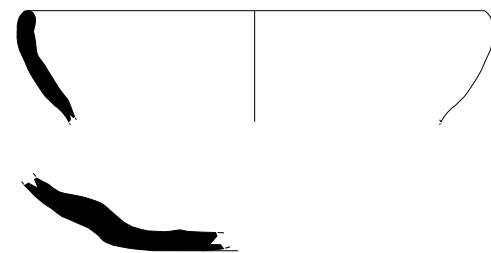

Nevele Kouterslag 2013

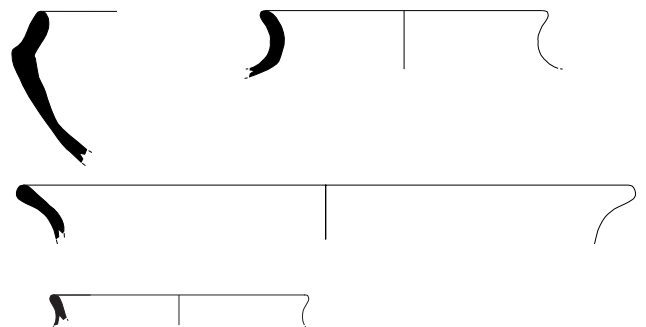
WP 3 Lo. 01 Aanlegtrechter van de waterput (E op 1,7 m diepte)

Ruwwandig Aardewerk

0 5cm

Lokaal Aardewerk

Nevele Kouterslag 2013

WP 3 Lo. 01 Aanlegtrechter van de waterput (E op 2,2 m diepte)

Pompejaans Rood Aardewerk

0 5cm

Figuur 57: Overzichtsfoto op de kuil Lo. 03.

Figuur 58: Foto van de coupe op Lo. 03.

Figuur 59: Aanduiding van de bebouwbaren oppervlaktes.

VII. Besluit en aanbevelingen

Tijdens het vooronderzoek op het perceel Nevele Afd. 4, sectie A, 1000 D, nabij de Kouterslag in Nevele – Merendree werd, zoals verwacht, een hoge dichtheid aan voornamelijk Romeinse sporen aangetroffen. Op het perceel van ca. 2.800 m² werden in de proefsleuven (oppervlakte van ca. 497,7 m²) minstens 3 waterputten, een wegtracé (mogelijk met meerdere fasen), een aantal grote kuilen en paalsporen aangetroffen, vermoedelijk afkomstig van meerdere erven gelegen in de Romeinse vicus. De hoge dichtheid aan aardewerk, bouwmaterialen en metaalslakken wijzen op een intensief gebruik gedurende die Romeinse periode. Gezien de aard van het bouwproject - 2 particuliere woningen - stelt de KLAD echter geen opgraving voor, maar een behoud in situ.

De archeologische sporen bevinden zich voornamelijk in de tweede helft van het perceel, ter hoogte van de nieuwe perceelsgrens tussen de twee loten (aangeduid op Figuur 59 als rode zone). Dat impliceert dat voor bouwlot 1 de meerderheid van de archeologische sporen zich lijkt te bevinden in de laatste 15 m van het bouwlot, in de achtertuin. De mogelijke bebouwbare zone ligt dus buiten de zone met archeologisch sporen (aangeduid op Figuur 59 als groene zone). Wanneer de aanleg van de woning met klassieke funderingsleuven (ca. 50 cm breed) wordt uitgevoerd, zal de druk op het eventueel toch aanwezige archeologisch tot een minimum beperkt zijn.

Voor de plaatsing van de sceptische put en de regenput wordt gevraagd deze eveneens binnen de groene zone te plaatsen. Afvoer van regenwater en vuil water (lichtblauwe pijl) kan gebeuren in het tracé van de sleuf ten oosten van de bouwzone (WP 02). Deze sleuf was grotendeels verstoord en hier kan geen schade aangebracht worden.

Bouwlot 2 ligt volledig in de rode zone. De kans dat hier archeologische sporen worden aangeraakt is groot. De stedenbouwkundige verplichtingen om te bouwen in tweede lijn leggen echter op dat de bebouwbare oppervlakte zich op 10 m van alle perceelsgrenzen dient te bevinden. De bebouwbare oppervlakte is hierdoor eerder beperkt. Wanneer ook hier met klassieke funderingsleuven (ca. 50 cm breed) wordt gewerkt zal ook de aanleg van deze woning een relatief kleine impact hebben op het aanwezige archeologisch erfgoed. Zeker omdat de archeologische sporen zich eerder diep bevinden (1 m tot 1,20 m onder het huidige maaiveld).

Voor de aanleg van de sceptische put en de regenput wordt voorgesteld dat deze zo compact als mogelijk bij elkaar worden geplaatst in een zone van ca. 5 bij 7 m (aangeduid op Figuur 59 als blauwe zone) ter hoogte van de voorgevel. Nutsleidingen en afvoeren van regen- en vuil water kunnen via de toekomstige toegang tot het achterliggend lot worden aangelegd (lichtblauwe pijl).

Voor de archeologische sporen die bij de bouw aangetroffen worden verwijzen we verder naar de meldingsplicht. De vondst van archeologische sporen dient gemeld te worden bij het Agentschap Onroerend Erfgoed, via de website <https://www.onroenderfgoed.be/een-vondst-melden/>.

VIII. Bibliografie

BOURGEOIS J., MEGANCK M., SEMEY J. & VERLAECKT K., 1999. Cirkels in het land. Een inventaris van cirkelvormige structuren in de provincies Oost- en West-Vlaanderen. III. In: *Archeologische inventaris Vlaanderen. Buitengewone reeks*, 7, 160 pp.

DE CLERCQ W., 1998a. Ongeschreven verleden. Een archeologische kijk op de vroegste bewoningsgeschiedenis van het land van Nevele. 2. Het landschap en de bodemgesteldheid in het Land van Nevele. In: *Het Land van Nevele*, 29, 2, pp. 93 - 96.

DE CLERCQ W., 1998b. De vroege middeleeuwen op het grondgebied van het Land van Nevele. In: *Vobov-info*, 47, pp. 61 – 62.

DE CLERCQ W., DESCHIETER J., HAGEMAN B., THOEN H. & VERMEULEN F., 1998. Recent archeologisch onderzoek in de vallei van de Kale, grondgebied Land van Nevele: sites en structuren. In : *Vobov-info*, 47, pp. 28 – 33.

DE LOGI A., HOORNE J. & VANHERCKE J., 2013. Merendree – Heilige Geeststraat. Archeologisch vooronderzoek – januari 2013. (= DL&H-Rapport 6)

DE LOGI A. & VAN CAUWENBERGH S., 2010. Archeologisch onderzoek Nevele-Merendreedorp. 4 mei tot 25 juni 2010. (=KLAD-rapport 20)

LANCIUS K. 1989: Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Gent, Kanton Nevele, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 12N1, Brussel - Turnhout.

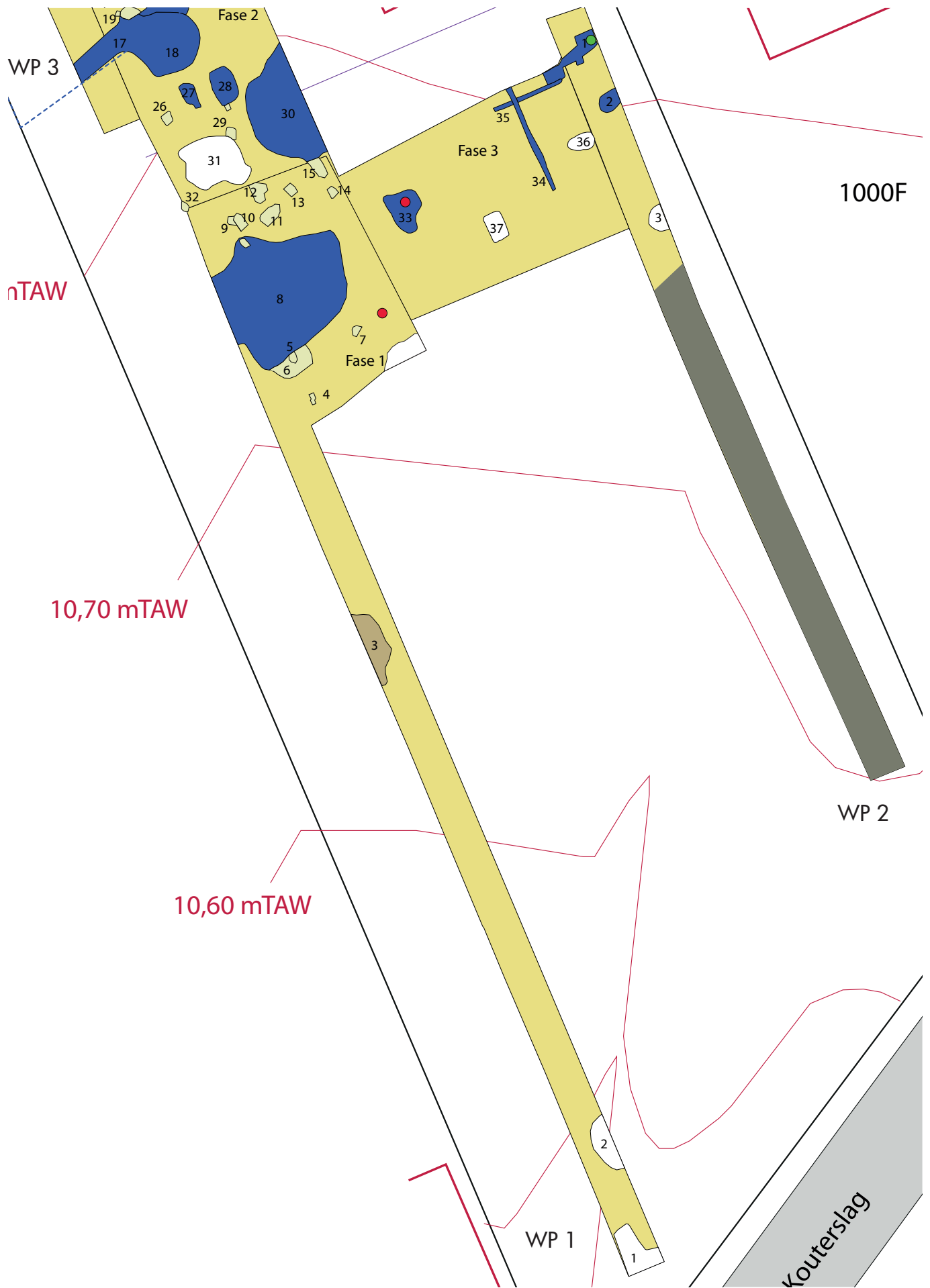
LUSSAERT J. & SCHERPEREEL J., 2004. 100 jaar Merendree in meer dan 100 foto's. In: Het land van Nevele, juni 2004, XXXV.

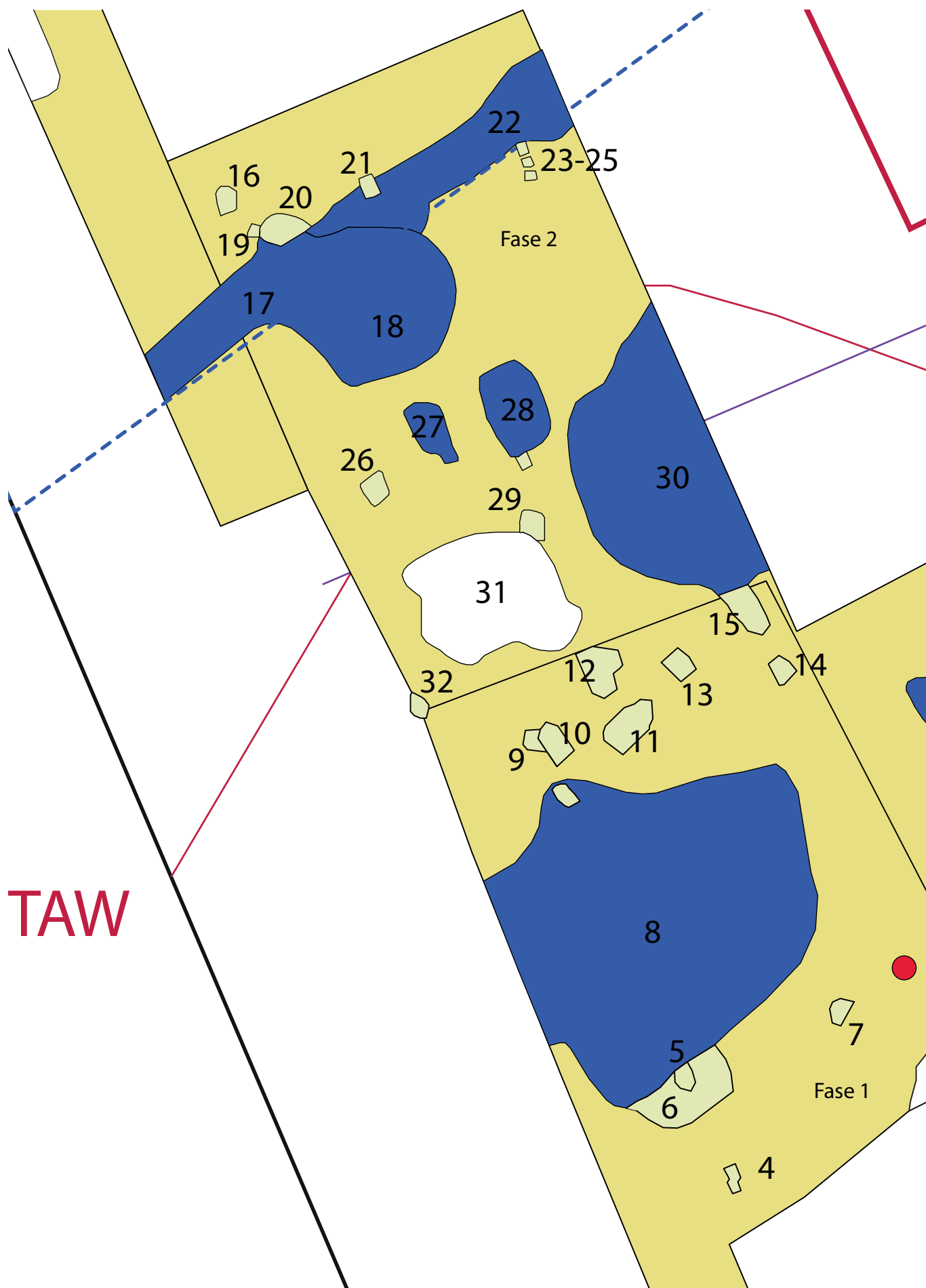
THOEN H., 1998. De Romeinse bewoning in de Vallei van de Kale binnen het gebied van het Land van Nevele. Status Questiones van het onderzoek. In: *Vobov-info*, 47, pp. 24 – 27.

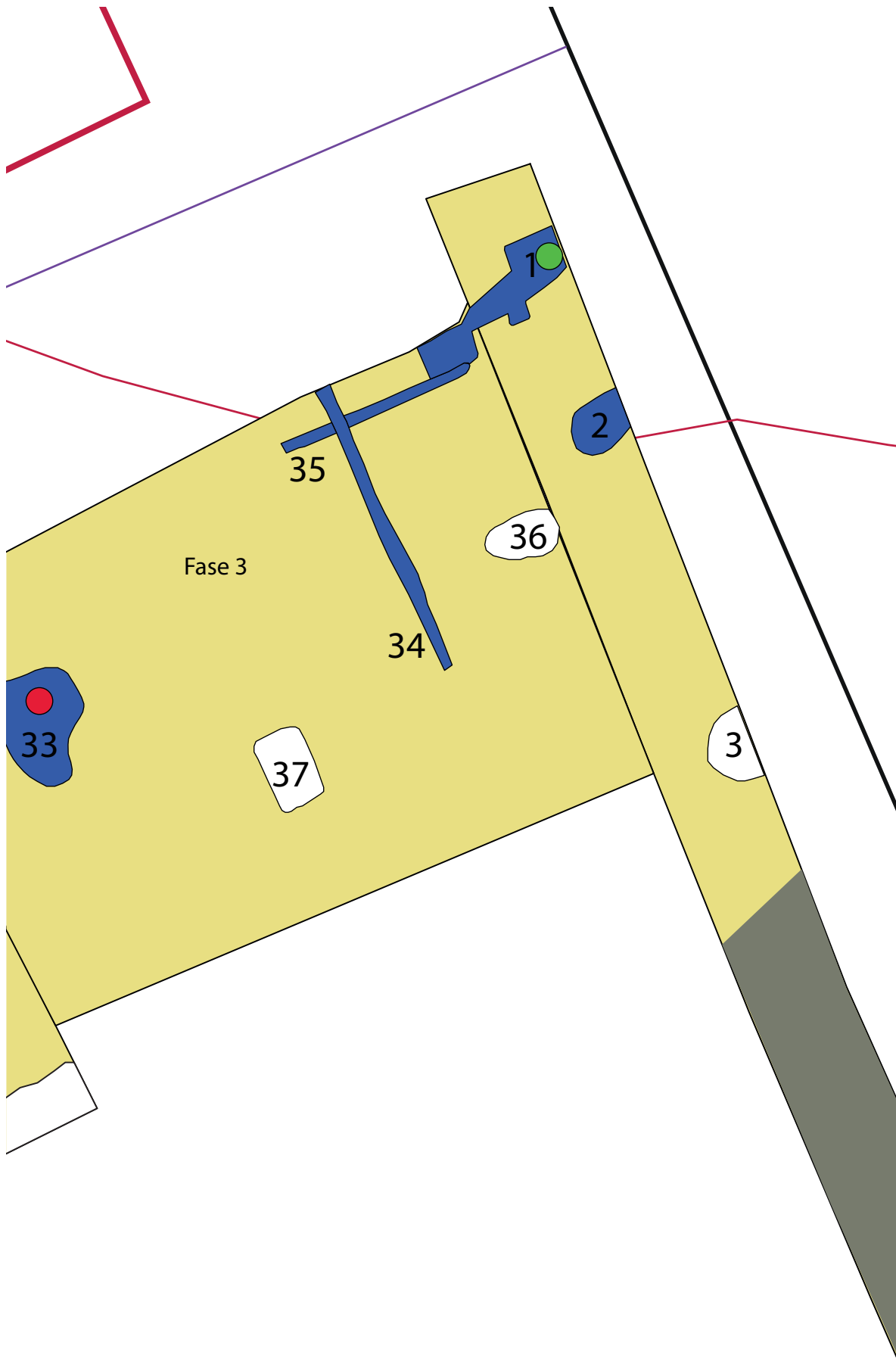
VAN DER HAEGEN G., 1998. Steentijdvondsten in het Land van Nevele. In: *Vobov-info*, 47, pp. 6 – 12.

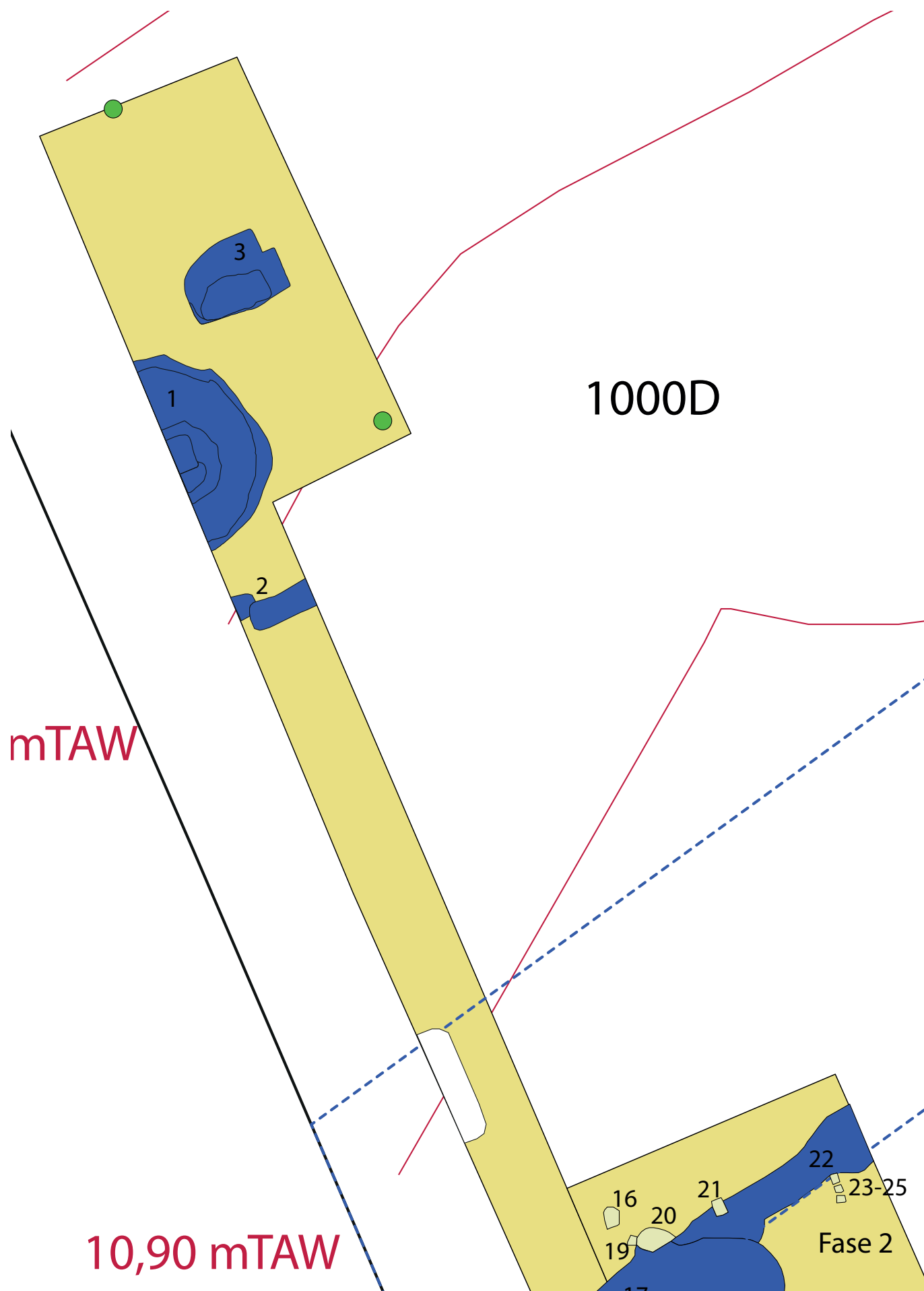
VANHEE D., 2006. Nieuwe archeologische vondsten te Merendree (Nevele). In: *Vobov-info*, 63, pp. 34 - 40.

VAN STRYDONCK M. & DE MULDER G., 2000. *De Schelde. Verhaal van een rivier*. 176 pp.

X. Spoorlijsten

WP	Spoornr	Beschrijving		Artefacten	Interpretatie
1	1	Zand	Grijs, gevlekt, geel, scherp afgelijnd	ja	recente kuil
1	2	Zand	Grijs, gevlekt, geel, scherp afgelijnd	ja	recente kuil
1	3	Zand	Grijs, gevlekt, geel, scherp afgelijnd		opgevulde depressie
1	4	Zand	lichtgrijs, egaal		paalspoor
1	5	Zand	lichtgrijs, egaal		paalspoor
1	6	Zand	grijs-dgrijs, bruin gevlekt, bioturbatie		kuil
1	7	Zand	lichtgrijs, egaal		paalspoor
1	8	Zand	grijs gevlekt, meerdere pakketten	ja	(dubbele)waterput
1	9	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie		paalspoor
1	10	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie		paalspoor
1	11	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie		paalspoor
1	12	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie		paalspoor
1	13	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie		paalspoor
1	14	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie		paalspoor
1	15	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie		paalspoor
1	16	Zand	lichtgrijs,gevekt		paalspoor
1	17	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie		gracht (22)
1	18	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie		kuil
1	19	Zand	lichtgrijs,gevekt		paalspoor
1	20	Zand	dbuin, soms grijs, gevlekt, bioturbatie		paalspoor
1	21	Zand	dbuin, soms grijs, gevlekt, bioturbatie		paalspoor
1	22	Zand	Bruin, lichtbruin, gevlekt, ijzer, podzolresten, bioturbatie	ja	gracht (17)
1	23	Zand	lichtgrijs,gevekt		paalspoor
1	24	Zand	lichtgrijs,gevekt		paalspoor
1	25	Zand	lichtgrijs,gevekt		paalspoor
1	26	Zand	dbuin, geel, gevlekt, bioturbatie		paalspoor
1	27	Zand	bruin, geel, podzolresten, bioturbatie	ja	paalspoor
1	28	Zand	bruin, geel, podzolresten, bioturbatie	ja	paalspoor
1	29	Zand	dbuin, geel, gevlekt, bioturbatie		paalspoor
1	30	Zand	bruin - dbuin, geel, gevekt, bioturbatie	ja	waterput
1	31	Zand	dbuin met geel	ja	postmiddeleeuwse kuil
1	32	Zand	dbuin, podzolresten		paalspoor
1	33	Zand	dbuin, vaste vulling, moeilijk aflijnbaar	ja	kuil
1	34	Zand	dbuin, soms grijs, gevlekt, bioturbatie	ja	greppel
1	35	Zand	dbuin, soms grijs, gevlekt, bioturbatie	ja	greppel
1	36	Zand	lichtgrijs met bruin,gevekt		recente kuil
1	37	Zand	lichtgrijs met bruin,gevekt, wortels struiken		recente kuil
WP	Spoornr	Beschrijving		Artefacten	Interpretatie
2	1	Zand	bruin	ja	paalsporen met (stand)greppel
2	2	Zand	eerst bruine (recente) vulling, grijs met zwart gevlekte vulling		paalspoor
2	3	Zand en puin	grijs zandig spoor vol puin		recente kuil
2	4				
WP	Spoornr	Beschrijving		Artefacten	Interpretatie
3	1	Zand	Meerdere pakketten	ja	waterput
3	2	Zand	lichtbruin tot dgrijs		mogelijk meerdere sporen of gracht
3	3	Zand	Meerdere pakketten	ja	Kuil

XI. Materiaallijsten

WP	Spoornr	Beschrijving	Aant	R/W/B		Gewicht	
1	1	Metaal	1		wieltje		
1	1	Metaal	1		nagel		
1	1	Slak	1			13	
1	1	pijpaarderwek	1		steel ve pijp	14	
1	1	Lok AW	1	R		38	
1	1	Natsteen	2			201	
1	1	Bouwmateriaal	3			104	
1	2	Natsteen	1		Doornikse kalksteen	165	
1	2	mortel	2		roze mortel	57	
1	2	Bouwmateriaal	9			225	
1	2	Metaal	1		nagel	29	
1	2	Groen geglazuurd wit AW	1	W		9	middeleeuws
1	2	Groen geglazuurd RA	1	R		24	postmiddeleeuws
1	2	GA	2	B		32	
1	8	Mortarium	2	W		42	
1	8	Mortarium	1	R		116	
1	8	Dakpannen	3		Dakpan + 2 imbrex	175	
1	8	Terra Sigillata	1	B		36	
1	8	Lok AW	14	W		138	
1	8	Lok AW	1	B	gedraaid	48	
1	8	Lok AW	2	R	gedraaid	23	
1	8	Lok AW	4	w	gedraaid	25	
1	8	kruikwaar	1	R	Scheldewaar	11	
1	8	kruikwaar	8	W	Scheldewaar	87	
1	8	kruikwaar	2	W	lowlands	19	
1	8	RA	1	W		6	middeleeuws
1	8	pomp rood	1	B		15	gevonden in de boring
	8	Op 0-20 cm diepte bij couperen					
1	8	Metaal	5		nagels	63	
1	8	Steengoed	1	W		13	postmiddeleeuws
1	8	Steengoed	1	R		12	postmiddeleeuws
1	8	Ra met glazuur	1	B		11	
1	8	Dakpannen	5			466	
1	8	Mortarium	6	W		231	
1	8	kruikwaar	2	W	Scheldewaar	42	
1	8	Lok AW	4	W		46	
1	8	Lok AW	1	W	eerder gedraaid	4	
1	8	Op 20-85 cm diepte bij couperen					
1	8	Dolium	5	W		309	
1	8	Metaal	1		nagel	13	
1	8	Keuls aardewerk	1	W	beker	7	
1	8	slak	2			54	
1	8	kruikwaar	3	W	Scheldewaar	27	
1	8	Dakpannen	1			24	
1	8	Natsteen	2			72	
1	8	kruikwaar	1	W		16	

1	8	Ongedefinieerd	3	W		12	
1	8	Lok AW	1	B		7	
1	8	Lok AW	7	W		107	
1	8	Op diepte 85+ bij couperen					
1	8	Lok AW	1	B		17	
1	8	Lok AW	1	W		36	
1	8	kruikwaar	3	W	Scheldewaar	13	
1	8	Ongedefinieerd	1	W		2	
1	8	Vulling waterput					
1	8	glas	1			1	
1	8	kruikwaar	9	W	Scheldewaar	63	
1	8	Natsteen	1			4	
1	8	Ongedefinieerd	2	W		2	
1	8	Lok AW	4	W		26	
1	8	Dakpannen				paar kilo	
1	18	kruikwaar	1	W		84	
1	22	kruikwaar	4	W	Scheldewaar	84	
1	22	kruikwaar	1	W	gladwandig, Eifelwaar	37	
1	27	Lok AW	1	W		10	
1	28	Lok AW	1	R		10	
1	28	Lok AW	1	W		1	
1	28	Ongedefinieerd	1			4	
1	30	Metaal	3		nagels	49	
1	30	Metaal			sleutel ?	47	
1	30	GA	7	W		29	middeleeuws
1	30	GA	1	B		3	middeleeuws
1	30	Terra Sigillata	1	R		26	
1	30	Terra Sigillata	1	?		19	
1	30	Dakpannen	4			395	
1	30	Keuls aardewerk	1	W		2	
1	30	kruikwaar	3	W	Eifelwaar	8	
1	30	kruikwaar	2	W		7	
1	30	kruikwaar	10	W	Scheldewaar	68	
1	30	Lok AW	24	W		222	
1	30	Lok AW	2	R		48	
1	30	Mortarium	1	R		16	
1	30	Materiaal uit boring	Laag 3				
1	30	Dakpannen	6			129	
1	30	Lok AW	1	W		23	
1	30	kruikwaar	4	W	Scheldewaar	29	
1	31	Natsteen	1			47	
1	31	Porselein	1	B	Kom	84	
1	31	Porselein	2	R	Bord	51	
1	31	Wit AW met figuratieve versiering	2	R	Bord	51	
1	31	Wit AW	1	R	Bord	19	
1	31	Wit AW	1	B		25	
1	31	Bouwmateriaal	1		Baksteen	71	
1	31	Oesterschelp	1			10	
1	31	Ra met glazuur	1	R		79	
1	31	Ra met glazuur	1	W		27	

1	31	Ongedefinieerd				85	
1	31	Metaal	1		Munt, rekenpenning, diameter 18,3 mm	1	
1	33	Belgische waar	1 B		Terra nigra	13	
1	33	Belgische waar	3 W		Terra nigra	3	
1	33	Technisch AW	1		Zoutcontainer	7	
1	33	Lok AW	3 W			37	
1	33	GA	1 R			3	middeleeuws
1	33	Ongedefinieerd	2 W			2	
1	33	kruikwaar	1 W		Bavay	4	
1	33	Metaal				956	
1	34	Dakpannen	3			367	
1	34	Lok AW	1 W			5	
1	34	Mortarium	1 B			35	
1	35	slak	1			22	
1	35	kruikwaar	1 W		lowlands	1	
1	36	GA	1 B			23	
1	36	Ra met glazuur	1 W			4	
1	36	Metaal	1		Schrapnel	603	
1	37	Ra met glazuur	1 W			2	
1	37	Terra Rubra	1 R			10	
1	37	Lok AW	1 W			24	
2	1	Lok AW	1 B			18	
2	1	Lok AW	1 W			5	
2	1	kruikwaar	1 W		Lowlands	4	
2	1	Metaal	1		Munt, sestertius	17	
2	2	Terra Sigillata	1 B			39	
2	2	Arras AW	1 W			9	
2	2	Lok AW	1 B			15	
2	2	Lok AW	7 W			113	
2	2	amfoor	1 R			69	
2	2	Metaal	1			12	
2	2	Metaal	2		nagels	29	
2	2	Mortarium	1 B			75	
2	2	Kruikwaar	1 W			3	
2	2	kruikwaar	2 W		Lowlands	49	
2	2	Terra Sigillata	1 B			15	
2	2	Dakpannen	1			102	
2	2	Metaal	2			20	
2	2	Mortarium	1 W		Soller	10	
3	1	oppervlaktevo ndsten					
3	1	dakpannen	1			53	
3	1	Lok AW	2 W			12	
3	1	Lok AW	1 R			17	
3	1	kruikwaar	2 W		Lowlands	28	
3	1	kruikwaar	1 W		Scheldewaar	28	
3	1	kruikwaar	1 B		Scheldewaar	9	
3	1	A (laag 1)					
3	1	metaal	5			174	
3	1	slak	1			50	
3	1	Pomp Rood	1 B			7	
3	1	Terra Sigillata	1 W			4	
3	1	kruikwaar	2 W		Scheldewaar	30	
3	1	Lok AW	5 W			70	

3	1	B (laag 2)				
3	1	kruikwaar	1	Oor		125
3	1	kruikwaar	1	W	Bavay	1
3	1	Lok AW	15	W		198
3	1	slak	2			49
3	1	Pomp Rood	1	R		8
3	1	Terra Sigillata	1	W		3
3	1	B op 1,7 m (lagen 3 & 6)			Kern waterput	
3	1	amfoor	1	W		285
3	1	kruikwaar	1	W	Scheldewaar	13
3	1	dakpannen	1			29
3	1	Lok AW	1	W		13
3	1	Metaal	2			362
3	1	Terra Sigillata	1	W		4
3	1	Dolium	2	W		85
3	1	kruikwaar	1	W		6
3	1	slak	2			17
3	1	Mortarium	1	B		193
3	1	Lok AW	1	R		2
3	1	Lok AW	3	W		17
3	1	B op 2 m (Laag 9)				
3	1	kruikwaar	1	W		13
3	1	dakpannen	1			29
3	1	Lok AW	1	W		13
3	1	B op 2,2 m (lagen 17 en 16)				
3	1	Terra Sigillata	1	W		9
3	1	Pomp Rood	2	R		22
3	1	Technisch AW	1		Zoutcontainer	15
3	1	Lok AW	1	R		24
3	1	Lok AW	1	W		6
3	1	kruikwaar	1	W	Bavay	20
3	1	metaal	1			6
3	1	Ongedefinieerd	3			8
3	1	B op 3 m (Lagen 19 of 20)				
3	1	Lok AW	1	R		6
3	1	Lok AW	4	W		8
3	1	kruikwaar	1	W	Scheldewaar	8
3	1	B binnen bekisting (Laag 20)				
3	1	kruikwaar	1	W	Scheldewaar	5
3	1	C (Laag 3 & 21)				
3	1	kruikwaar	3	W		11
3	1	Lok AW	2	W		9
3	1	D (oppervlakte) Laag 4,10,22				
3	1	Keuls Aardewerk	1	W		3
3	1	Terra Sigillata	2	R		53
3	1	Belgische waar	2	W	Terra Nigra	6
3	1	Pomp Rood	2	B		47
3	1	Pomp Rood	4	W		4
3	1	Pomp Rood	1	R		13

3	1	Lok AW	120	W		754
3	1	Lok AW	2	B		71
3	1	Lok AW	11	R		306
3	1	kruikwaar	1	Oor	Tegelen	43
3	1	kruikwaar	28	W	Scheldewaar	168
3	1	kruikwaar	1	R	Scheldewaar	14
3	1	Dolium	11	W		861
3	1	Mortarium	9	W		301
3	1	Mortarium	3	R		84
3	1	dakpannen				2126
3	1	kruikwaar	7	W	Bavay	25
3	1	Ruwwandig AW	2	W		30
3	1	Ruwwandig AW	1	B		43
3	1	Eifelwaar	10	W		63
3	1	Ongedefinieerd	7			26
3	1	D op 1,7 m (lagen 10 & 22)				
3	1	slak	5			173
3	1	dakpannen	2			139
3	1	Mortarium	1	R		22
3	1	Lok AW	10	W		107
3	1	Lok AW	1	R		9
3	1	Ruwwandig AW	1	W		17
3	1	kruikwaar	2	W	Scheldewaar	4
3	1	kruikwaar	2	W	Bavay	17
3	1	D op 2 m (Lagen 10 & 23)				
3	1	dakpannen	3			243
3	1	Lok AW	2	W	noppenpot	21
3	1	Belgische waar	1	W	Terra Nigra	2
3	1	Lok AW	4	W		11
3	1	Ruwwandig AW	3	W		27
3	1	Ongedefinieerd	2	W		23
3	1	kruikwaar	3	W	scheldewaar	38
3	1	D op 2,2 m (lagen 10 & 24)				
3	1	Pomp Rood	1	B		13
3	1	Pomp Rood	1	R		3
3	1	Pomp Rood	1	W		2
3	1	kruikwaar	2	W	Bavay	36
3	1	slak	1			28
3	1	Mortarium	1	R		63
3	1	kruikwaar	9	W	scheldewaar	39
3	1	dakpannen	1			18
3	1	Lok AW	18	W		182
3	1	Lok AW	2	R		9
3	1	Lok AW	1	B		12
3	1	E oppervlakte (lagen 29 en 12)				
3	1	kruikwaar	1	W	Scheldewaar	5
3	1	metaal	1		nagel	7
3	1	dakpannen	2			67

3	1	E op 1,7 m (lagen 12 en 29)				
3	1	dakpannen	5			369
3	1	kruikwaar	9	W		49
3	1	Eifelwaar	2	W		9
3	1	Terra Sigillata	1	W		8
3	1	Ruwwandig AW	4	W		40
3	1	Ruwwandig AW	1	B		110
3	1	Ruwwandig AW	2	R		68
3	1	Dolium	1	W		67
3	1	Belgische waar	5	W	Terra Nigra	20
3	1	Belgische waar	2	R	Terra Nigra	7
3	1	Mortarium	1	W	Soller	4
3	1	Lok AW	30	W		200
3	1	Lok AW	4	R		41
3	1	slak	1			5
3	1	metaal	1		nagel	5
3	1	E op 2 m (lagen 12 en 24)				
3	1	Pomp Rood	1	W		7
3	1	Pomp Rood	2	R		33
3	1	kruikwaar	6	W	Scheldewaar	48
3	1	kruikwaar	2	R	Scheldewaar	20
3	1	dakpannen	2			62
3	1	Lok AW	17	W		123
3	1	Lok AW	4	R		81
3	1	Ruwwandig AW	1	W		5
3	1	Mortarium	1	W		4
3	1	slak	1			8
3	1	E op 2,2 m (lagen 12 en 24)				
3	1	slak	3			75
3	1	Dolium	3			205
3	1	Terra Sigillata	2	W	versierd	16
3	1	Terra Sigillata	1	R		15
3	1	Pomp Rood	1	W		1
3	1	Pomp Rood	1	B		10
3	1	kruikwaar	5	W	Scheldewaar	37
3	1	kruikwaar	1	Oor	Scheldewaar	29
3	1	kruikwaar	1	R	Scheldewaar	13
3	1	Mortarium	1	R	Soller	71
3	1	Lok AW	18	W		109
3	1	Lok AW	2	R		65
3	1	Belgische waar	1	R	Terra Nigra	1
3	1	Belgische waar	1	W	Terra Nigra	1
3	2	Lok AW	1	R		19
3	2	Lok AW	2	B		34
3	2	Lok AW	15	W		180
3	2	Technisch AW	3		Zoutcontainer	29
3	2	slak	16			293
3	2	metaal	3		nagel	31
3	2	dakpannen	3			345

3	2	kruikwaar	1	R		26	
3	2	kruikwaar	10	W		11	
3	2	Mortarium	1	W		10	
3	3	Lok AW	1	B		3	

